

Filosofijos
fakultetas

XXI-oji Jaunųjų mokslininkų
psichologų konferencija

ŠIŲ LAIKŲ ŽMOGUS

Pranešimų santraukų leidinys

2024 M. | VILNIAUS UNIVERSITETO LEIDYKLA

XXI-oji Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija

ŠIŲ LAIKŲ ŽMOGUS

2024 m. gegužės 10 d.

PRANEŠIMŲ SANTRAUKŲ LEIDINYS

Abstract book of the
21st Conference of Junior Researchers in Psychology
A PERSON OF OUR TIMES
May 10, 2024

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

ORGANIZACINIS KOMITETAS

| ORGANISATIONAL COMMITTEE

Pirmininkė | Chair: Rita Jakštienė

Nariai | Members: Greta Guogaitė,
Agnietė Kairytė, Momina Khalid Butt,
Justė Margevičienė, Dovilė Mikučionytė,
Miglė Rudytė.

Studentai | Students:

Rugilė Goštautaitė, Rūta Macijauskaitė,
Dalia Ustinavičiūtė, Gintarė Ušakovaitė.

LiPSA nariai | LiPSA members:

Evelina Laurynaitė, Silvija Žukaitė

KONFERENCIJOS MOKSLO KOMITETAS

| SCIENTIFIC COMMITTEE OF THE CONFERENCE

Pirmininkė | Chair: prof. dr. Roma Jusienė

Nariai | Members: prof. dr. Evaldas Kazlauskas,
prof. dr. Ilona Laurinaitytė, doc. dr. Antanas Kairys,
doc. dr. Greta Kaluževičiūtė-Moreton,
doc. dr. Jurgita Lazauskaitė-Zabielskė,
doc. dr. Paulina Želvienė, dr. Lauryna Rakickienė.

KONFERENCIJOS GLOBĖJA

| PATRON OF THE CONFERENCE

Prof. habil dr. Danutė Gailienė

KONFERENCIJOS ORGANIZATORIAI

| CONFERENCE ORGANISERS

Filosofijos
fakultetas

RĖMĖJAI

| SPONSORS

Tapati

INFORMACINIS RĖMĖJAS

| INFORMATIONAL SPONSOR

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

<https://doi.org/10.15388/Proceedings.2024.43>

ISBN 978-609-07-1047-0 (Leidinio forma: Elektroninis - PDF)

Copyright © 2024 Authors. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ PSICHOLOGŲ KONFERENCIJA

„ŠIŲ LAIKŲ ŽMOGUS“

Ieškojome konferencijai pavadinimo, kuris jungtų, tačiau kartu ir leistų matyti įvairių būties spalvų. Juk mes visi – šiandienos žmonės, su savo patirtimis, įspūdžiais, emocijomis ir išgyvenimais. Smagu, kad ir vėl turime progą susiburti ir aptarti tiek psichologijos tyrimus, tiek kasdienes patyrimus. JMPK tęsia tradiciją: bendruomeniškumo, inovatyvumo (taip, tradicija inovuoti!), atvirumo ir mokslo kūrimo.

Konferenciją ruošė puikus organizacinis komitetas – nuoširdžiai dėkoju jums visiems už idėjas, pastangas ir darbą.

Pranešimų santraukas recenzavo ir vertino mokslo komitetas. Jūsų indėlis leidžia šiai konferencijai išlaikyti moksliskumą ir aukštą standartą.

Konferenciją išmintingai globoja prof. habil. dr. D. Gailienė, kuri konferencijoje pasidalins mintimis, koks gi šių dienų psichologas., o prof. I. Laurinaitytė kvies diskutuoti nekasdiene tema – ar psichologai pasiruošę kalbėti apie seksą.

Savo atradimais konferencijoje dalinasi daugiau nei 50 jaunųjų tyrėjų, pirmą kartą tyrimus pristatys ir užsienio jaunesni kolegos.

Ačiū rėmėjams, kurie skatina geriausių mokslo darbų autorius puikiais prizais.

Ištis smagu, kad galiu pakviesti jus visus į dar vieną mokslo ir bendruomenės šventę – 21-ąją Jaunųjų mokslininkų psichologų konferenciją!

Rita Jakštienė

JMPK 2024 organizacinio komiteto pirmininkė

TURINYS

ŽODINIAI PRANEŠIMAI LIETUVIŲ KALBA | ORAL PRESENTATIONS IN LITHUANIAN | 10

- BAUBLINSKAITĖ, J., „F*** gender ir also f*** you“: lyčių vaidmenų neatitikimas ir jo išraiška | 10
- ČEKAVIČIŪTĖ, U., Suvokto vadovavimo stiliaus ir darbuotojo darbo atlikimo sąsajos: kritinio mąstymo vaidmuo | 11
- DAUTARTAITĖ, G., Kaip (Vilniaus) visuomenės sveikatos biuras prisideda prie psichikos sveikatos stiprinimo? | 11
- DOVYDAITYTĖ, K. O., KAIRYTĖ, A., Jaunimo psichikos sveikatos tyrimai Lietuvoje: sisteminė literatūros apžvalga | 12
- EYLEN, L., Krizės epizodai, subjektyviai suvoktos jų pasekmės bei psichologinis atsparumas jauno suaugusiojo amžiuje | 13
- ELKIMAVIČIŪTĖ, U., Paauglystėje patiriamų stresorių, somatinių skundų ir psichologinio atsparumo sąsajos | 14
- GIEDRYTĖ, E., Jautri (-us) šių laikų jaunuolė (-is) akademiniam kontekste arba „Ar saulėtos pievos tik kiaulpienėms?“ | 15
- GRAŽINIS, A., Savižudybių skaičiaus kitimo tendencijos skirtingose amžiaus grupėse: kartų kaitos klausimas | 15
- JACKŪNAITĖ, G., Kompleksinio potrauminio streso ir alkoholio vartojimo sąsajos psichiatrijos stacionare besigydančių suaugusiųjų imtyje | 16
- JUCEVIČIŪTĖ, E., ZAMALIJEVA, O., PAKALNIŠKIENĖ, V., Probleminis vaiko, turinčio autizmo spektro sutrikimą, elgesys: tėvų emocijų reguliacijos ir atjautos sau reikšmė | 17
- JUODYTĖ, M., ŠALČIŪNAITĖ-NIKONOVĖ, L., Depresiško, nerimo ir atsako į sukeltą kognityvinį stresą sąsajos | 18
- KILIUTĖ, A., SKINKYTĖ, G., VADVILAVIČIUS, T., Avarinių situacijų klausimyno lietuviškosios versijos psichometrinės charakteristikos | 19
- KUČIAUSKAITĖ, G., Narcisizmo bruožo reikšmė jaunų suaugusiųjų perdėtam polinkiui į sveiką mitybą | 19
- LYGYTĖ, A., Kaip paaugliai vertina dalyvavimą tyrime apie traumines patirtis bei streso reakcijas? | 20
- LOTUŽYTĖ, A., Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo svarba nuteistojo resocializacijos procese: praktinės įžvalgos | 21
- LUNEVičIŪTĖ, G., Išmintis psichologijoje: konceptualizavimas, operacionalizavimas bei naujausios tyrimų kryptys | 22
- MACIJAUSKAITĖ, R., Jaunų suaugusiųjų naminio gyvūno netekties patyrimas | 22
- MIKUČIONYTĖ, D., ADLER, A., Paauglių lėtinis skausmas: internalių sunkumų, probleminio naudojimosi socialiniais tinklais, miego sunkumų ir lyties vaidmuo | 23

- NOMEIKAITĖ, A., ZINKEVIČIUS, D., Pasitraukimo iš internetinės streso mažinimo intervencijos priežastys: kokybinė analizė | 24
- PETRAITYTĖ, E., Studentų gyvybingumo sąsajos su skirtingų formų perfekcionizmu, dėmesingo įsisąmoninimo bruožu ir atjauta sau | 25
- POŠKUTĖ, K., Asmeninių stiprybių įgalinimas šiandienos technologijų pasaulyje – darbuotojo raktas į sėkmę? | 25
- RASTENYTĖ, R., Ar traumas patyrusiems jauniems suaugusiesiems sunkiau formuoti savo tapatumą? | 26
- REINYTĖ, K., KUČINSKAS, V., LEONAS, L., PRANCKEVIČIENĖ, A., ANTINIENĖ, D., SAUDARGIENĖ, A., Psichologijos studentų požiūris į psichologinę pagalbą teikiančias dirbtinio intelekto sistemas ir šio požiūrio pokyčiai po demonstracinių pokalbių | 27
- ROKAITĖ, E., Perdėtas dalijimasis internete: asmeninės informacijos kiekio įtaka skaitytojo emocinei reakcijai | 28
- RUDYTĖ, M., RUDŽIONYTĖ, A., Aktyvumo ir dėmesio bei autizmo spektro sutrikimų paplitimas jaunų suaugusiųjų imtyje: literatūros apžvalga | 29
- ŠLEKYS, V., 9 – 12 klasių mokinių ateities planai pandeminiu laikotarpiu | 29
- ŠTALYTĖ, I., Moterų kelias į pasirinkimą neturėti vaikų | 30
- TIŠKEVIČ, B., „Kūno pozityvumo“ tendencijos socialiniame tinkle „Instagram“ įtaka jaunų moterų emocijoms, savo išvaizdos vertinimui ir savęs objektifikavimui | 31
- VADVILAVIČIUS, T., Pasitikėjimas valstybe bei gyvenimo kokybė: latentinių profilių analizė Europos gyventojų tarpe | 32
- VASILIAUSKAITĖ, V., Studentų miego kokybės ir D tipo asmenybės savybių sąsajos | 33
- VRUBLEVSKAJA, I., Organizacinių veiksmų ir psichologinio kapitalo reikšmė policijos darbuotojų patiriamam priekabiavimui | 33
- ŽILIONYTĖ, A., Emocinio apleistumo vaikystėje sąsaja su neigiamu emocingumu ir taisyklės laužančiu elgesiu paauglystėje | 34
- ŽUROMSKAITĖ, L., ČEPULIENĖ, A. A., Tiltas tarp dviejų mokyklų: jaunų žmonių laisvų nuo studijų metų patyrimas | 35
- ŽODINIAI PRANEŠIMAI ANGLŲ KALBA | ORAL PRESENTATIONS IN ENGLISH | 37**
- BINKAUSKAS, U., RAIŽIENĖ, S., New Insights Into Teachers' Motivating and Demotivating Teaching Styles from the Circumplex Model Approach: Re-exploring Model Structure and Its Validity | 37
- BÖTTRICH, M., Diverse Motivations for a Diverse Nature: The Effect of Monetary Incentives and Dynamic Social Norms on Pro-Environmental Motivations and Behaviour | 38
- BUTT, M. K., GRIGUTYTĖ, N., EIMONTAS, J., PETRAVIČIŪTĖ, A., Effects Of Personal Distress and Negative Emotionality Personality Trait on Secondary Traumatic Stress Among Mental Health Providers: A Cross-Cultural Study | 38
- KARPISHYNA, K., BABARSKIENĖ, J., MOTIEJŪNĖ, M., Exploring the Higher-Level Leadership Inside the Student Affairs Department at International Universities in Europe | 39

- MEHMOOD, M., Understanding the Mental Health of Bully Perpetrators Through Perspectives of Childhood Trauma and Personality Traits: A Two-Phase Sequential Design | 40
- MILANOVIC, M., SEGAL, A., POŠKUS, M. S., ŽUKAUSKIENĖ, R., SANTTILA, P. O., Interviewer Biases in Simulated Child Sexual Abuse Interviews: The Role of Prior Experience and Naïve Confidence in the Interviewing Process | 41
- PLATAISKALNS, I., Childlessness Related Grief, Perceived Social Support and Coping Strategies | 42
- POŪIKEVIČA, L., The Relation Between Impostor Phenomenon, Perfectionism and Perceived Job Performance | 42
- ZAHRA, H., SHAHID, A., An Investigation into Determinants of Empathy in Pakistani Undergraduate Psychology Students | 43

STENDINIAI PRANEŠIMAI | POSTER PRESENTATIONS | 45

- KARALEVIČIŪTĖ, G., Psichologinių intervencijų veiksmingumas lėtinio skausmo įveikai: atsitiktinių imčių kontroliuojamų tyrimų literatūros analizė | 45
- RIMAŠIŪTĖ-KNIBIKIENĖ, R., DIRŽYTĖ, A., PERMINAS, A., Depresijos ir mokymąsi skatinančių veiksmų sąsajos mokantis nuotoliu | 46
- RUPŠYS, G., KAIRYS, A., Vyresnio amžiaus asmenų skyrybų ir gerovės sąsajos | 46
- SMOLSKAITĖ, P., Paauglių asmenybės bruožų ir santykių su tėvais kokybės sąsajos | 47
- TAMAŠAUSKIENĖ, G., Atopiniu dermatitu sergančių asmenų psichologinė gerovė | 48
- VADVILAVIČIUS, T., Darbo ir namų segmentacija ir darbo-šeimos praturtinimas: sisteminė literatūros apžvalga | 49
- ZOKAS, J., Stigmatizuojančių vaizdo įrašų įtaka nuostatoms apie atsvorį ar nutukimą turinčius asmenis | 50
- ŽUROMSKAITĖ, L., KALUŽEVIČIŪTĖ-MORETON, G., Prarasti metai, atrastas aš: kokybinis tyrimas apie abiturientų laisvų nuo studijų metų pasirinkimo patyrimą | 50
- MEHMOOD, M., Premenstrual Syndrome Leads to Low Quality of Life Among University Students | 51
- UPMACE, A., The Relation Between the Resilience of Family Members of Patients with Schizophrenia, Symptoms of Depression, and Internalized Stigma | 52

KONFERENCIJOS PROGRAMA

10:00-11:30 **KONFERENCIJOS ATIDARYMAS**

PLENARINIAI PRANEŠIMAI

Prof. habil. dr. Danutė Gailienė „Šių dienų psichologas“

Prof. dr. Ilona Laurinaitytė „Kiek psichologai (ne)pasirengę kalbėtis apie seksą?“

11:30-12:00 **KAVOS PERTRAUKA**

12:00-13:30 **PRANEŠIMAI ATSKIROSE SEKCIJOSE (I sesija)**

SOCIALINĖ, ORGANIZACINĖ IR TEISĖS PSICHOLOGIJA

Moderuoja: Justė Margevičienė

A.Kiliutė „Avarinių situacijų klausimyno lietuviškosios versijos psichometrinės charakteristikos“

A.Lotužytė „Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo svarba nuteistojo resocializacijos procese: praktinės įžvalgos“

I.Vrublevskaja „Organizacinių veiksnių ir psichologinio kapitalo reikšmė policijos darbuotojų patiriamam priekabiavimui“

K.Poškutė „Asmeninių stiprybių įgalinimas šiandienos technologijų pasaulyje – darbuotojo raktas į sėkmę?“

U.Čekavičiūtė „Suvokto vadovavimo stiliaus ir darbuotojo darbo atlikimo sąsajos: kritinio mąstymo vaidmuo“

T.Vadvilavičius „Pasitikėjimas valstybe bei gyvenimo kokybė: latentinių profilių analizė Europos gyventojų tarpe“

PSICHOTRAUMATOLOGIJA IR SUICIDOLOGIJA

Moderuoja: Greta Guogaitė

A.Gražinis „Savižudybių skaičiaus kitimo tendencijos skirtingose amžiaus grupėse: kartų kaitos klausimas“

G.Jackūnaitė „Kompleksinio potrauminio streso ir alkoholio vartojimo sąsajos psichiatrijos stacionare besigydančių suaugusiųjų imtyje“

R.Rastenytė „Ar traumas patyrusiems jauniems suaugusiesiems sunkiau formuoti savo tapatumą?“

A.Lygytė „Kaip paaugliai vertina dalyvavimą tyrime apie trauminę patirtį bei streso reakcijas?“

L.Eylen „Krizės epizodai, subjektyviai suvoktos jų pasekmės bei psichologinis atsparumas jauno suaugusiojo amžiuje“

RAIDOS IR EDUKACINĖ PSICHOLOGIJA

Moderuoja: Rita Jakštienė

E.Jucevičiūtė „Probleminis vaiko, turinčio autizmo spektro sutrikimą, elgesys: tėvų emocijų reguliacijos ir atjautos sau reikšmė“

U.Elkimavičiūtė „Paauglystėje patiriamų stresorių, somatinių skundų ir psichologinio atsparumo sąsajos“

D.Mikučionytė „Paauglių lėtinis skausmas: internalių sunkumų, probleminio naudojimosi socialiniais tinklais, miego sunkumų ir lyties vaidmuo“

A.Žilionytė „Emocinio apleistumo vaikystėje sąsaja su neigiamu emocijumu ir taisyklės laužančiu elgesiu paauglystėje“

V.Šlekys „9 – 12 klasių mokinių ateities planai pandeminiu laikotarpiu“

CLINICAL PSYCHOLOGY | Session in English

Moderuoja: Miglė Rudytė

M.Milanovic “Interviewer Biases in Simulated Child Sexual Abuse Interviews: The Role of Prior Experience and Naïve Confidence in the Interviewing Process”

M.Mehmood “Understanding the Mental Health of Bully Perpetrators through lenses of Childhood Trauma and Personality traits: A Two-Phase Sequential Design”

I.Plataiskalns, “Childlessness Related Grief, Perceived Social Support and Coping Strategies”

M.K.Butt “Effects of Personal Distress and Negative Emotionality Personality Trait on Secondary Traumatic Stress Among Mental Health Providers: A Cross-Cultural Study”

Short online poster presentation | **A.Upmace** “The Relation Between the Resilience of Family Members of Patients With Schizophrenia, Symptoms of Depression, and Internalized Stigma”

Short online poster presentation | **M.Mehmood** “Premenstrual Syndrome Leads to Low Quality of Life Among University Students”

13:30-14:30 **PIETŲ PERTRAUKA**

STENDINIŲ PRANEŠIMŲ PERŽIŪRA

14:30-16:00 **PRANEŠIMAI ATSKIROSE SEKCIJOSE (I sesija)**

TAPATYBĖS, PATIRTYS IR PSICHOLOGIJOS AKTUALIJOS

Moderuoja: Greta Guogaitė

E.Rokaitė „Perdėtas dalijimasis internete: asmeninės informacijos kiekio įtaka skaitytojo emocinei reakcijai“

K.Reinytė „Psichologijos studentų požiūris į psichologinę pagalbą teikiančias dirbtinio intelekto sistemas ir šio požiūrio pokyčiai po demonstracinių pokalbių“

A.Nomeikaitė „Pasitraukimo iš internetinės streso mažinimo intervencijos priežastys: kokybinė analizė“

I.Štalytė „Moterų kelias į pasirinkimą neturėti vaikų“

J.Baublinskaitė „„F*** gender ir also f*** you“: lyčių vaidmenų neatitikimas ir jo išraiška“

G.Lunevičiūtė „Išmintis psichologijoje: konceptualizavimas, operacionalizavimas bei naujausios tyrimų kryptys“

SVEIKATOS IR KLINIKINĖ PSICHOLOGIJA

Moderuoja: Dovilė Mikučionytė

M.Rudytė „Aktyvumo ir dėmesio bei autizmo spektro sutrikimų paplitimas jaunų suaugusiųjų imtyje: literatūros apžvalga“

M.Juodytė „Depresiško, nerimo ir atsako į sukeltą kognityvinį stresą sąsajos“

G.Kučiauskaitė „Narcisizmo bruožo reikšmė jaunų suaugusiųjų perdėtam polinkiui į sveiką mitybą“

E.Petraitytė „Studentų gyvybingumo sąsajos su skirtingų formų perfekcionizmu, dėmesingo įsisaugojimo bruožu ir atjauta sau“

V.Vasiliauskaitė „Studentų miego kokybės ir D tipo asmenybės savybių sąsajos“

G.Dautartaitė „Kaip (Vilniaus) visuomenės sveikatos biuras prisideda prie psichikos sveikatos stiprinimo?“

JAUNO ASMENS PASAULIS

Moderuoja: Justė Margevičienė

K.O.Dovydaitytė „Jaunimo psichikos sveikatos tyrimai Lietuvoje: sisteminė literatūros apžvalga“

L.Žuromskaitė „Tiltas tarp dviejų mokyklų: jaunų žmonių laisvų nuo studijų metų patyrimas“

E. Giedrytė „Jautri (-us) šių laikų jaunuolė (-is) akademiniam kontekste arba „Ar saulėtos pievos tik kiaulpienėms?““

B.Tiškevič „„Kūno pozityvumo“ tendencijos socialiniame tinkle „Instagram“ įtaka jaunų moterų emocijoms, savo išvaizdos vertinimui ir savęs objektifikavimui“

R.Macijauskaitė „Jaunų suaugusiųjų naminio gyvūno netekties patyrimas“

PSYCHOLOGY IN ACTION | Session in English

Moderuoja: Rita Jakštienė

L.Poļikeviča “The Relation Between Impostor Phenomenon, Perfectionism and Perceived Job Performance”

H.Zahra “An Investigation into Environmental Determinants of Empathy in Pakistani Undergraduate Psychology Students”

K.Karpishyna “Exploring the Higher-Level Leadership Inside the Student Affairs Department at International Universities in Europe”

M.Böttrich “Diverse Motivations for a Diverse Nature: The Effect of Monetary Incentives and Dynamic Social Norms on Pro-Environmental Motivations and Behaviour”

U.Binkauskas “New Insights into Teachers' Motivating and Demotivating Teaching Styles from the Circumplex Model Approach: Re-exploring Model Structure and Its Validity”

16:15

APDOVANOJIMAI IR UŽDARYMAS

18:00

VAKARINĖ DALIS – Eskedar Coffee Bar (Pilies g. 26, Vilnius)

ŽODINIAI PRANEŠIMAI LIETUVIŲ KALBA | ORAL PRESENTATIONS IN LITHUANIAN

„F*** GENDER IR ALSO F*** YOU“: LYČIŲ VAIDMENŲ NEATITIKIMAS IR JO IŠRAIŠKA

Julija Baublinskaitė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Nepaisant to, kad lytis yra vienas pagrindinių mūsų kasdienį gyvenimą struktūruojančių veiksnių, Lietuvoje tebėra mažai tyrimų, nagrinėjančių lytį kaip socialinį konstruktą ir ypač besigilinančių į lyčių vaidmenų neatitikimą. Siekiant pradėti pildyti šią spragą, atlikau tyrimą apie lyčių vaidmenų neatitikimo (toliau – LVN) išraišką kalboje.

Metodika. Tyrimo dalyvė save apibūdino kaip lesbietę, moteriškos biologinės lyties ir kintančios lytinės tapatybės, artimos nebinarinei arba belytei; dalyvė turi lingvistinį išsilavinimą. Atlikau du pusiau struktūruotus interviu apie dalyvės LVN sampratą, išraišką ir tam teikiamą svarbą. Atlikau turinio analizę.

Rezultatai. Išsiskyrė 4 pagrindinės temos: 1) neegzistuojanti lytis: dalyvė apibūdino dvilypi santykį su LVN - atmetė socialinę lytį kaip neturinčią jokios realios prasmės, tačiau įvardijo, kad vien dėl to neatitinka lyčių vaidmenų; 2) queer tapatybės ženklai: dalyvė susiejo LVN su queer tapatybe ir nurodė jos atpažįstamus verbalinius bei neverbalinius šios tapatybės ženklus; 3) normatyvus pasaulis: dalyvė įvardijo, kad LVN išraiška ir atpažinimas jai savaime neturi didelės reikšmės, tačiau yra svarbūs griežtų lyčių normų apibrėžtoje visuomenėje; 4) „esu konfliktinė“: dalyvė įvardijo konfrontaciją kaip jai svarbų ir ją iš kitų queer žmonių išskiriantį LVN išraiškos aspektą.

Išvados. LVN išraiška gali būti siejama su prieštaravimu lyčių normoms, atsiskleidimu, queer pokalbių temomis, bendruomenei įžeidžių žodžių, įtraukios kalbos ir dažnu anglų kalbos naudojimu, bei tam tikra intonacija ir kūno kalba. Drąsus tapatybės atskleidimas gali veikti kaip LVN išraiškos būdas, tačiau taip pat gali konfliktuoti su queer žmonėms svarbiu saugumo poreikiu. Šis darbas papildo esamą literatūrą apie lytiškumą ir žengia pirmuosius žingsnius Lietuvos kontekste gilinantį jį, kaip lyčių normų savaime neatitinkančios ir neatitinkančios queer žmonės dekonstruoja lyčių vaidmenis, kad išreikštų savo seksualinę ir/ar lytinę tapatybę. Remiantis tyrimo išvadomis, ateityje derėtų toliau plėsti lyčių vaidmenų neatitikimo tyrimų lauką: apklausti įvairių biologinių lyčių, lytinių tapatybių ir seksualinių orientacijų žmones, aprašyti daugiau LVN išraiškos formų, gilintis į socializacijos įtaką LVN bei jo išraiškai, ir pan.

Raktiniai žodžiai: Queer, lytinė tapatybė, lyčių vaidmenų neatitikimas, lyties išraiška, kalba

SUVOKTO VADOVAVIMO STILIAUS IR DARBUOTOJO DARBO ATLIKIMO SĄSAJOS: KRITINIO MĄSTYMO VAIDMUO

Ugnė Čekavičiūtė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Kritinis mąstymas yra laikomas vienu svarbiausių 21 amžiaus gebėjimų, kuris yra būtinas, jeigu norima pasiekti sėkmę mokslų, gyvenimo ir, žinoma, darbo srityje (Calma, & Davies, 2020). Kritinis mąstymas transformuoja naujų žinių įgavimo procesą iš inertiško, neveiklaus proceso į protinį procesą, kurio rezultatas yra geresnis žinių turinys ir gilesnis tų žinių turinio supratimas (Mihail, 2022b). Tuo pačiu, kritinis mąstymas yra svarbus ir kokybiškam darbo atlikimui (Novikov, 2016). Visa tai rodo kritinio mąstymo paklausą darbo rinkoje.

Situacinio vadovavimo teorijos autoriai Hersey ir Blanchard (1996) teigia, kad vadovai turi pritaikyti savo vadovavimo stilių prie konkrečios situacijos, kadangi tas pats vadovavimo stilius gali turėti skirtingas pasekmes dėl įvairių situacijoje dalyvaujančių veiksnių. Pavyzdžiui, Kim ir Beehr (2017) rado, kad lyderiams leidus darbuotojams patiems priimti sprendimus ir juos vykdyti yra skatinamas darbuotojo produktyvumas ir geri rezultatai. Tuo tarpu, Baig ir kiti (2021) rado, kad vadovų prisiimtas pasyvus vaidmuo ir atsakomybės už darbą perkėlimas pavaldiniui turi neigiamą poveikį darbuotojų darbo atlikimui. Manytina, kad šiam delegavimo ir darbo atlikimo ryšiui reikšmingas yra darbuotojo kritinio mąstymo vaidmuo: kuo labiau išreikštas darbuotojo kritinis mąstymas, tuo lengviau darbuotojas supranta, ką turi padaryti, kad darbą atliktų gerai ir tam nereikalinga vadovo pagalba. Nors tyrimai rodo, kad naujokams reikalingas didesnis darbo struktūravimas (t.y. nurodinėjimas), pasižymintiems aukštais kritinio mąstymo rezultatais darbuotojams įprastų darbo būdų kvestionavimas gali lemti mažesnį produktyvumą. Įtikinantis ir dalyvaujantis vadovavimo stiliai labiau orientuoti į santykius, nei į užduotį, bet pavaldinių kritinis mąstymas vis tiek gali būti svarbus. Esant aukštesniems kritinio mąstymo rezultatams dalyvaujantis vadovavimo stilius gali prisidėti prie geresnių sprendimų. Tuo tarpu įtikinėjantis vadovavimo stilius gali priversti darbuotoją jaustis, kad juo manipuliuojama ir jis verčiamas paklusti, o tai gali turėti neigiamą poveikį darbuotojo darbo rezultatams. Atliktame tyrime nagrinėjamos šios prielaidos apie vadovo vadovavimo stiliaus ir darbuotojo darbo atlikimo bei kritinio mąstymo sąsajas. Pranešimo metu pristatomi atlikto tyrimo rezultatai, pateikiamos jų interpretacijos ir išvagos.

Raktiniai žodžiai: darbuotojai, kritinis mąstymas, darbo atlikimas, vadovavimo stiliai.

KAIP (VILNIAUS) VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS PRISIDEDA PRIE PSICHIKOS SVEIKATOS STIPRINIMO?

Giedrė Dautartaitė

Vilniaus visuomenės sveikatos biuras

„Vilnius sveikiau“ teikia nemokamas fizinio aktyvumo, ligų prevencijos, sveikos mitybos ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugas gyventojams ir ugdymo įstaigose. Psichikos sveikatos stiprinimo paslaugos pradėtos teikti palyginti neseniai – nuo 2020 metų vasaros (LR SAM Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo tvarkos aprašas), įsisiautėjus COVID-19 pandemijai.

Biuro siekis – gerinti gyventojų psichologinę gerovę ir didinti psichikos sveikatos raštingumą. Psichikos sveikatos stiprinimo paslaugas sudaro: individualus trumpalaikis psichologinis

konsultavimas, grupiniai užsiėmimai įvairiomis temomis, savitarpio paramos grupės ir savižudybių prevencija. Gyventojai nuo 11 metų gali gauti iki 6 nemokamų psichologinių konsultacijų ir dalyvauti grupiniuose užsiėmimuose, kurių trukmė po 2 val. kartą per savaitę 9 kartus.

Vilniaus mieste ir rajone 2023 metais individualioms psichologų konsultacijoms kreipėsi 1235 asmenys ir jiems suteiktos 4428 individualios nuotolinės arba gyvos konsultacijos. Grupiniuose užsiėmimuose sudalyvavo 2699 asmenys. Grupiniai užsiėmimai sudarė 3158.5 val. Tai reiškia, kad 2023 metais „Vilnius sveikiau“ buvo organizuojama daugiau nei 170 grupių. Paslaugų kiekiai ir gyventojų susidomėjimas auga, lyginant su praėjusiais 2022 metais. Biuro psichikos sveikatos stiprinimo paslaugoms daugiausiai kreipiasi moterys – 2023 metais tarp visų dalyvių buvo 3463 moterys ir 307 vyrai. Jauniausias praėjusių metų programų dalyvis buvo 16 metų, o vyriausias – 85 metų amžiaus. Programų dalyvių amžiaus vidurkis ir mediana yra 37.6 ir 36, atitinkamai.

Pasibaigus paslaugų ciklui visiems dalyviams yra siunčiama grįžtamojo ryšio apklausa, kurioje galima įvertinti paslaugų kokybę, nurodant rekomendavimą kitam 1-5 balų sistemoje bei prieš prasidedant paslaugoms ir po jų dalyviai įsivertina savo savijautą, naudojant PSO (5) geros savijautos vertinimo apklausą.

Biure dirbantys psichologai susiduria su įvairiais klientų iššūkiais ir sunkumais, kadangi ieškodami nemokamos prieinamos psichologinės pagalbos, dalyviai kreipiasi dėl įvairiausių priežasčių – nuo tarpasmeninių konfliktų iki valgymo sutrikimų ar nenoro gyventi. Todėl specialistų kompetencija turi apimti platų žinių ir gebėjimų spektrą.

„Vilnius sveikiau“ gali pasiūlyti nemokamą psichologinę pagalbą gyventojams, kuri yra paklausia tarp jauno ir vidutinio amžiaus moterų. Tačiau kol kas teikiamų psichologinės gerovės paslaugų pobūdis nėra patrauklus vyrams.

Raktiniai žodžiai: visuomenės sveikata, psichikos sveikata, psichologinis konsultavimas, grupiniai užsiėmimai.

JAUNIMO PSICHIKOS SVEIKATOS TYRIMAI LIETUVOJE: SISTEMINĖ LITERATŪROS APŽVALGA

Kornelija Ona Dovydaitytė, Agnietė Kairytė

Vilniaus universitetas, Psichologijos institutas, Psichotraumatologijos centras

Įvadas. Jauno suaugusiojo raidos laikotarpis pasižymi specifinėmis raidos užduotimis: tapatumo formavimusi, socialinių ryšių mezgimu, profesinio kelio paieškomis (Arnett, 2000). Nepalankios vaikystės patirtys bei lėtinio streso patyrimas didina riziką patirti psichikos sveikatos problemų (Teh et al., 2015; Lewis et al., 2019), galinčių apsunkinti raidą. Siekiant geriau suprasti jaunimo psichikos sveikatos situaciją Lietuvoje, šio tyrimo tikslas – atlikti Lietuvos jaunimo psichikos sveikatos empirinių tyrimų sisteminę literatūros analizę.

Metodika. Sisteminė literatūros paieška atlikta trijose duomenų bazėse: PubMed, SCOPUS ir APA PsychNet, 2023 m. spalio-lapkričio mėn. Publikacijų įtraukimo kriterijai: (1) tyrimo imtis – jaunimas nuo 18 iki 30 metų, (2) vertinami psichikos sveikatos rodikliai, (3) tyrimai, atlikti Lietuvoje, (4) publikuoti lietuvių arba anglų kalba (5) nuo 2018 m. sausio 1 d. Atmetus dublikatus, paieška viso pateikė 311 mokslinių straipsnių. Į galutinę literatūros analizę buvo įtraukta 19 publikacijų. Šaltiniai analizuoti pagal šiuos kriterijus: (1) tyrimo imtis, (2) tyrimo dalyvių atrankos būdai, (3) tyrimo dizainas ir (4) pagrindiniai tyrimo rezultatai.

Rezultatai. Didžioji dalis jaunimo psichikos sveikatos tyrimų Lietuvoje atliekami studentų imtyse. Dažniausiai tyrinėjami psichikos sveikatos aspektai – bendra psichologinė gerovė ir streso poveikis bei jo įveikos strategijos, valgymo sutrikimai bei trauminių ir nepalankių vaikystės patirčių padariniai. Tyrimai atskleidžia, kad bent 50% studentų patiria nervinę įtampą, o nuo 67,5% iki 77,2% studentų yra patyrę bent vieną trauminę patirtį, kuri yra susijusi su potrauminio streso sutrikimo išvystymu (Kvedaraite et al., 2020). Maždaug penktadalis studentų susiduria su valgymo sutrikimų išsivystymo rizika (Baranauskas et al., 2022). Neigiamos vaikystės patirtys didina tikimybę vartoti psichoaktyvias medžiagas bei sąlygoja prastesnę psichologinę savijautą ir mintis apie savižudybę jauno suaugusiojo amžiaus tarpsnyje (Gelezelyte et al., 2022; Laurinaityte et al., 2022).

Išvados. Jauni suaugusieji Lietuvoje susiduria su įvairių psichikos sveikatos sunkumų patyrimo rizika. Sistemine apžvalga išryškino poreikį tyrinėti jaunimo psichikos sveikatos problematiką bendrosios populiacijos imtyse, įtraukti išsamesnius psichikos sveikatos įvertinimo instrumentus, apimančius rizikos ir apsauginius veiksnius, bei identifikuoti psichikos sveikatos intervencijų poreikį jaunų suaugusiųjų tarpe.

Raktiniai žodžiai: Psichikos sveikata; jaunimas; sistemine apžvalga.

KRIZĖS EPIZODAI, SUBJEKTYVIAI SUVOKTOS JŲ PASEKMĖS BEI PSICHOLOGINIS ATSPARUMAS JAUNO SUAUGUSIOJO AMŽIUJE

Laura Eylon

Klaipėdos universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos katedra

Ekonominių nestabilumų bei spartaus gyvenimo tėkmėje, galimybių gausa persipildžiusiam jauno suaugusiojo amžiui būdingas intensyvus krizių patyrimas, nes šalia pasaulyje sparčiai vykstančių pokyčių, jaunas žmogus išgyvena individuacijos bei naujos gyvenimo struktūros formavimo procesus (Bonovitz, 2018; Robinson et al., 2013; Levinson, 1986;). Itin skausminga krizės patirtis, ypatingai jauno suaugusiojo amžiuje, gali būti išgyvenama ilgiau, intensyviau bei paskatinti fizinių bei psichologinių problemų atsiradimą. Tyrimo tikslas – atskleisti krizės epizodus, subjektyviai suvoktas jų pasekmes bei psichologinį atsparumą 20-29 metų amžiaus laikotarpyje. Tikslui įgyvendinti siekta nustatyti krizės epizodus sukėlusius įvykius, subjektyviai suvoktų krizės epizodų pasekmių vertinimą bei psichologinio atsparumo ypatumus.

Metodai. Tyrime dalyvavo 75 asmenys, amžiaus vidurkis 43,2 metai. Naudoti instrumentai: krizės epizodams nustatyti (ACERSAT, Robinson ir Wright, 2013), suvoktam po kriziniam augimui įvertinti (ACERSAT, Robinson ir Wright, 2013), skalė psichologiniam atsparumui įvertinti (The Brief Resilience Scale, Smith et al., 2008).

Rezultatai. Krizės epizodus 20-29 metų amžiaus laikotarpyje patyrė 67,4% moterų ir 58,6% vyrų. Krizės epizodus šiame laikotarpyje daugiausiai tiriamiesiems sukėlė tarpasmeninių santykių, profesinės bei netekčių sričių kriziniai įvykiai. Daugumai moterų krizės epizodus sukėlė netekčių srities krizinis įvykis – „Artimo žmogaus (šeimos nario, draugės (-o)) mirtis“ (32,6%), o daugumai vyrų profesinės srities krizinis įvykis – „Sunkumai išsirenkant norimą profesiją/karjeros kelią“ (24,1%). 25-29 m. laikotarpyje moterys statistiškai reikšmingai dažniau negu vyrai nurodė, kad artimo žmogaus mirtis sukėlė krizės epizodus ($\chi^2 = 7,539$, $p = 0,006$). 20-24 metų amžiaus periode 76% tiriamųjų, o 25-29 metų amžiaus periode – 78% tiriamųjų, krizės epizodų pasekmes įvertino teigiamai ir statistiškai reikšmingų skirtumų moterų ($M = 14,64$, $SD = 3,09$) ir vyrų ($M = 14,95$, $SD = 3,76$, $t = -0,347$, $p = 0,730$) imtyje

nerasta. Psichologinio atsparumo įverčiai tarp lyčių nesiskyrė. Subjektyviai suvoktų krizės epizodų pasekmių vertinimas ir psichologinis atsparumas statistiškai reikšmingai nesusiję ($p = 0,533$, $r = 0,087$).

Išvados. Krizės epizodus 20-29 metų amžiaus laikotarpyje patyrė daugiau negu pusė tiriamųjų. Daugiausiai patirta sunkumų kuriant artimus santykius ir ilgalaikes draugystes. Krizinius epizodus asmenys įvardijo kaip teigiamą gyvenimo patirtį.

Raktiniai žodžiai: Krizė, pasekmės, psichologinis atsparumas, jauno suaugusiojo amžius.

PAAUGLYSTĖJE PATIRIAMŲ STRESORIŲ, SOMATINIŲ SKUNDŲ IR PSICHOLOGINIO ATSPARUMO SĄSAJOS

Ugnė Elkimavičiūtė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Paauglystėje pasireiškiantys fiziniai simptomai, pavyzdžiui, galvos, nugaros ar pilvo skausmai, silpnumo ir galvos svaigimo pojūčiai gali atsirasti dėl patiriamų stresinių išgyvenimų. Nepaisant to, vis dar trūksta žinių apie ryšius tarp šių simptomų atsiradimo paauglystėje bei konkrečių stresinių gyvenimo patirčių ir psichologinio atsparumo. Tyrimo tikslas - ištirti sąsajas tarp stresorių, somatinių simptomų ir psichologinio atsparumo paauglių tyrimo imtyje.

Metodika. Šis tyrimas yra platesnio Vilniaus universiteto Psichotraumatologijos centro vykdomo mokslinių tyrimų projekto „Stresas ir atsparumas paauglystėje“ dalis, kuriam atlikti gautas tyrimų etikos leidimas bei informuoti tėvų ir pačių tyrimo dalyvių sutikimai. Tyrime dalyvavo 104 paaugliai (55,8% merginų) iš įvairių Lietuvos mokyklų. Tyrimo dalyvių amžius svyravo nuo 16 iki 19 metų ($M = 17,37$, $SD = 0,99$). Tyrimo dalyviams buvo pateiktas savistatos klausimynų paketas. Paauglių psichologiniam atsparumui įvertinti buvo naudojama Psichologinio atsparumo skalės trumpoji versija (RS-14; Wagnild, 2009). Somatiniams skundams įvertinti buvo naudojamas Vaiko somatinių simptomų klausimynas (CSSI-8; Walker et al., 2009). Stresinėms patirtims nustatyti buvo naudojama Adaptacijos sutrikimo naujo modelio-8 skalės stresinių patirčių sąrašo vaikų ir paauglių versija (ADNM-CA-8; Kazlauskas, 2023). Tyrimo dalyviams taip pat buvo pateikta demografinių duomenų anketa.

Rezultatai. Nustatytos statistiškai reikšmingos teigiamos sąsajos tarp paauglių somatinių skundų bei šių stresorių patyrimo: mokyklos pakeitimo ($r_s = 0,19$; $p = 0,049$), paties sunkios ligos ($r_s = 0,26$; $p = 0,008$), nutrūkusios draugystės ($r_s = 0,21$; $p = 0,036$), išsiskyrimo su vaikinu ar mergina ($r_s = 0,28$; $p = 0,005$), didelių konfliktų šeimoje ($r_s = 0,27$; $p = 0,006$), sunkumų ir nesėkmių mokantis mokykloje ($r_s = 0,39$; $p < 0,001$). Taip pat buvo nustatyta statistiškai reikšminga neigiama sąsaja tarp psichologinio atsparumo ir somatinių skundų ($r = - 0,29$; $p = 0,003$).

Išvados. Tyrimo rezultatai parodė tendencijas, kad paauglystėje išgyventi stresoriai yra susiję su intensyvesniais somatiniais simptomais, o didesnis psichologinis atsparumas yra susijęs su šių simptomų sumažėjimu. Norint išsamiau ištirti šias sąsajas, reikia atlikti tolesnius tyrimus didesnėse paauglių imtyse.

Darbo vadovė – dokt. Agnietė Kairytė.

Raktiniai žodžiai. Stresinės patirtys, somatiniai skundai, psichologinis atsparumas, paauglystė.

JAUTRI (-US) ŠIŲ LAIKŲ JAUNUOLĖ (-IS) AKADEMINIAME KONTEKSTE ARBA „AR SAULĖTOS PIEVOS TIK KIAULPIENĖMS?“

Evelina Giedrytė

Vilniaus universitetas

Itin didelis jautrumas (*angl. sensory-processing sensitivity*) tai fenotipinis temperamento bruožas, kuriam būdingas gilesnis informacijos apdorojimas, didesnis emocinis reaktyvumas ir empatija, stipresnis aplinkos subtilybių suvokimas ir polinkis būti lengviau sužadintam (Aron et al., 2012). Manoma, kad apie 15-20 procentų populiacijos gali būti laikoma turinčia aukštus jautrumo bruožo įverčius (Aron & Aron, 1997).

Itin didelio jautrumo konstruktas patenka po jautrumo aplinkai (*angl. environmental sensitivity*) teorijų skėčiu, kuriose sutariama dėl dviejų pagrindinių aspektų: (1) jautrūs asmenys skirtingai reaguoja tiek į neigiamą, tiek į teigiamą aplinkos poveikį ir (2) mažuma žmonių yra gerokai jautresni už daugumą. Itin didelio jautrumo bruožo pasireiškimą bei reikšmę funkcionavimui kasdiniame (ir akademiniam) gyvenime vaizdžiai apibūdina populiarūs *orchidėjos ir kiaulpienės metafora*, pagal kurią *orchidėjos* - tai asmenys, kurie paprastai yra jautresni (t. y. jiems itin gerai sekasi idealiomis sąlygomis ir itin blogai - blogomis), o *kiaulpienės* - tie, kurie paprastai yra mažiau jautrūs aplinkos kokybei (t. y. jie yra atsparesni ir gali funkcionuoti bet kur).

Šio pristatymo siekis atskleisti itin didelio jautrumo bruožo sąsajas su tokiais funkcionavimui akademiniam kontekste svarbiais konstruktais kaip saviveiksmingumas, testų keliamas nerimas bei socialinė parama sąveikoje tarp jautrumo bruožo ir akademinio klestėjimo. Duomenys surinkti 2-jų tyrimų metu, kuriuose dalyvavo 180 ir atitinkamai 260, 18–29 metų, studijuojančių jaunųjų suaugusiųjų iš kurių apie 85 % - merginų ir 13 % - vaikinų. Tyrimuose naudoti instrumentai: 1) Jautrių asmenų skalė (*SPS*), 2) Kognityvinių testų nerimo skalė (*CTAS-2*), 3) Bendrojo saviveiksmingumo klausimynas (*GSES*), 4) Daugiamatė suvoktos socialinės paramos skalė (*MSPSS*) ir 5) Klestėjimo skalė (*FS*). Duomenims apdoroti buvo taikoma koreliacinio ir mediacinės analizės tyrimo strategija.

Šališkas atsivėrimas pabaigai. Tyrimų apie itin didelį jautrumą vykdymas pranešimo autoriui buvo ir vis dar yra absoliutus savęs pažinimą ir *savi-gijimą* katalizuojantis procesas. Šiandien, nors labai atsargiai, bet ir ji jaukinasi mintį, kad yra verta bent mažyčio lopinėlio toj „saulėtoj pievoj“.

Raktiniai žodžiai: itin didelis jautrumas; akademinis klestėjimas; testų keliamas nerimas; saviveiksmingumas.

SAVIŽUDYBIŲ SKAIČIAUS KITIMO TENDENCIJOS SKIRTINGOSE AMŽIAUS GRUPĖSE: KARTŲ KAITOS KLAUSIMAS

Adomas Gražinis

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos katedra

Įvadas. Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį mažėjo visų amžiaus grupių savižudybių, išskyrus senjorus, kurių amžius 70 metų ir daugiau (Gailienė, 2022). Užsienyje atlikti tyrimai rodo kartų kaitos įtaką savižudybių rodiklių pokyčiams (Phillips, 2014), tačiau Lietuvoje tokia analizė dar nebuvo atlikta.

Tyrimo tikslas: įvertinti, kiek savižudybių rodiklių skirtumai skirtingose amžiaus grupėse yra susiję su kartų pokyčiais ir kaip tie įverčiai kito per pastaruosius 10 metų.

Metodika. Nagrinėjant savižudybių įverčių pokyčius per pastaruosius 10 metų, buvo naudojama viešai prieinama savižudybių statistika higienos instituto portale. Analizuojant duomenis pasitelktos aprašomosios statistikos priemonės: rezultatams gauti skaičiuoti vidurkiai, o jiems atvaizduoti panaudoti dažnių skirstinio grafikai. Savižudybių įverčiai buvo susumuoti 20-34, 35-49, 50-69 ir 70+ amžiaus grupėmis 100-ai tūkstančių žmonių, atskirai vyrams ir moterims. Viso analizuoti 10743 savižudybių atvejai (2010-2022 metų duomenys; vyrų - 8750 savižudybių atvejai, moterų - 1993). Toliau buvo nagrinėjamas kartų kaitos klausimas. Kiekvienais metais 5-metinių grupių savižudybių rodikliai buvo priskirti tam tikrai kartai: 1920–1945 – tyliajai, 1946-1964 – bumerių, 1965-1980 – X, 1981-1996 – Y ir 1997-2012 gimusių Z kartai. Gauti įverčiai buvo suvidurkinti ir atvaizduoti grafikuose.

Rezultatai. Rezultatai parodė, jog ir vyrų, ir moterų imtyse savižudybių rodikliai didėja su amžiumi, o vyriausioje (70+) amžiaus grupėje savižudybių daugiausia. Nagrinėjant savižudybių įverčių pokyčius kas 3 metus, vyrų imtyje savižudybės mažėjo, išskyrus vyriausių (70+) žmonių grupėje. Moterų imtyje savižudybių įverčiai stipriai nepakito. Nagrinėjant kartų kaitos ryšį su savižudybių rodikliais rasta, kad vyrų imtyje įverčiai mažėjo visose kartose. Moterų imtyje tarp kartų taip pat pastebimas savižudybių įverčių mažėjimas, tačiau jis nėra toks vienareikšmis. Taip pat moterų imtyje 20-24 metų amžiaus grupėje pastebėtas savižudybių rodiklių padidėjimas.

Rezultatų aptarimas. Reikalinga toliau nagrinėti savižudybių įverčių skirtumų įvairiose amžiaus grupėse priežastis. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į 70+ amžiaus grupės savižudybių įverčių pokyčius ir veiksnius, kurie gali daryti įtaką tokiems aukštiesiems šios grupės savižudybių įverčiams. Atliktas tyrimas parodė, kad su amžiumi kylantys savižudybių įverčiai yra susiję su kartų kaitos veiksmu.

Raktiniai žodžiai: Savižudybės; kartų kaita.

KOMPLEKSINIO POTRAUMINIO STRESO IR ALKOHOLIO VARTOJIMO SĄSAJOS PSICHIATRIJOS STACIONARE BESIGYDANČIŲ SUAUGUSIŲJŲ IMTYJE

Greta Jackūnaitė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. 2018 m. Pasaulio sveikatos organizacija į naujausią 11-ąją Tarptautinės ligų klasifikacijos versiją (TLK-11), šalia jau anksčiau apibrėžto potrauminio streso sutrikimo (PTSS), įtraukė ir naują kompleksinio potrauminio streso sutrikimo (KPTSS) diagnozę. Pastebima, kad PTSS ir priklausomybėms būdingas dažnas komorbidiškumas. Potrauminio streso simptomų ir priklausomybių ryšio supratimas gali suteikti informacijos efektyvesnei pagalbai vystyti. KPTSS į TLK-11 buvo įtrauktas labai neseniai, taigi dar nedaug žinoma apie KPTSS simptomų ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo sąsajas. Šiuo tyrimu siekiama įvertinti PTSS ir KPTSS rizikos paplitimą bei sąsajas su alkoholio vartojimu psichiatrijos stacionare besigydančių suaugusių asmenų imtyje.

Metodika. Buvo analizuojami 73 tiriamųjų, dėl psichikos sveikatos sunkumų besigydančių psichiatrijos stacionare, duomenys. 52,1% tyrimo dalyvių buvo moterys. Tiriamųjų amžius svyravo nuo 19 iki 79 metų ($M = 40,47$; $SD = 15,99$). Trauminiais įvykiams įvertinti buvo naudojamas Tarptautinis trauminių patirčių klausimynas (ITEM; Hyland et al., 2021), PTSS ir

KPTSS rizikai įvertinti naudotas Tarptautinis traumos klausimynas (ITQ; Cloitre et al., 2018). Taip pat buvo vertinamas alkoholio vartojimo psichologinei savijautai pagerinti dažnumas.

Rezultatai. PTSS rizikos paplitimas imtyje buvo 15,1% ($n = 11$), o KPTSS - 16,4% ($n = 12$). Dažnai arba labai dažnai psichologinei savijautai pagerinti alkoholį vartojantys nurodė 19,2% ($n = 14$) tyrimo dalyvių. Alkoholio vartojimo dažnumas buvo susijęs su pasikartojančio trauminės patirties išgyvenimo dabartyje ($r_s = 0,385$; $p < 0,001$) ir vengimo ($r_s = 0,233$; $p = 0,048$) PTSS simptomų grupėmis bei su bendru PTSS simptomų įverčiu ($r_s = 0,303$; $p = 0,009$). Reikšmingų sąsajų tarp alkoholio vartojimo ir KPTSS sutrikusios saviorganizacijos (DSO) simptomų grupių nerasta. Atsiskleidė tendencija, kad dažniausiai alkoholį psichologinei savijautai gerinti nurodė pasitelkiantys tie asmenys, kurie atitiko PTSS rizikos kriterijus, tačiau skirtumai tarp rizikos grupių nebuvo statistiškai reikšmingi. Taip pat rasta statistiškai reikšminga politraumatizavimo ir alkoholio vartojimo dažnumo sąsaja ($r_s=0,353$; $p=0,002$).

Išvados. Rezultatai parodė, kad psichiatrijos stacionare besigydančių asmenų PTSS ir KPTSS rizikos paplitimas yra ženkliai didesnis nei bendroje populiacijoje, o alkoholio vartojimas labiausiai susijęs su potrauminio streso simptomais – pakartotiniu traumos išgyvenimu bei vengimu.

Darbo vadovė: doc. dr. Odeta Geležėlytė

Raktiniai žodžiai: Trauminės patirtys, potrauminio streso sutrikimas, kompleksinio potrauminio streso sutrikimas, alkoholio vartojimas.

PROBLEMINIS VAIKO, TURINČIO AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMĄ, ELGESYS: TĖVŲ EMOCIJŲ REGULIACIJOS IR ATJAUTOS SAU REIŠMĖ

Emilija Jucevičiūtė, Olga Zamalijeva, Vilmantė Pakalniškienė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Autizmo spektro sutrikimas (ASS) – tai neuroraidos sutrikimas, pasireiškiantis vaiko socialinių įgūdžių, kalbos, sensoriniais bei elgesio sunkumais. Nors paprastai ASS siejamas su verbalinės komunikacijos sunkumais, tačiau dažnai šie vaikai turi ir elgesio sunkumų, pavyzdžiui, gali būti agresyvūs sau ar kitiems, demonstruoti stereotipinį elgesį. Ankstyva intervencija, nukreipta į ASS požymių švelninimą, yra itin svarbi, nes specifinis, dažnai kitiems neįprastas ar agresyvus, elgesys riboja vaikų su ASS galimybes bendrauti, kurti šiltus santykius su aplinkiniais, mokytis, ugdyti savo socialines kompetencijas. Nors nemažai žinoma apie įvairias intervencijas ugdymo įstaigose, tačiau vaikas daugiausiai laiko praleidžia namuose su šeima, todėl reikia ieškoti būdų, kuriais tėvai galėtų prisidėti prie sunkumų keliančio vaiko elgesio mažinimo.

Metodika. Tyrime dalyvavo 118 tėvų, auginančių vaiką su ASS, iš jų 108 mamos (91,5%) ir 8 tėčiai (6,8%), kurių amžius svyravo nuo 25 iki 63 metų ($M = 38,6$; $SD = 5,8$). Surinkti duomenys apie 92 berniukus (78%) ir 26 mergaites (22%), kurių vidutinis amžius 7,6 m. ($SD = 3,8$). Siekiant įvertinti probleminį vaiko elgesį, buvo naudojama Elgesio problemų klausimyno trumpoji forma (BPI-S; Rojahn, 2012). Taip pat buvo įvertinti tėvų emocijų reguliacijos gebėjimai naudojant Emocijų reguliacijos sunkumų skalę (DERS; Gratz & Roemer, 2004), o atjauta sau buvo vertinama naudojant Atjautos sau skalę (SCS; Neff, 2003).

Rezultatai ir diskusija. Preliminari duomenų analizė rodo, kad esama teigiamų sąsajų tarp vaiko agresyvaus bei save žalojančio elgesio ir tėvų emocijų reguliacijos sunkumų. Taip pat su šiais vaiko elgesio sunkumais neigiamu koreliaciniu ryšiu susijusi ir tėvų jaučiama atjauta sau.

Šie rezultatai svarbūs, nes leidžia kelti prielaidas apie būdus, kuriais tėvai savo elgesiu gali padėti švelninti savo vaiko, turinčio ASS, patiriamus elgesio sunkumus. Taip pat nurodo galimas psichologinės pagalbos šeimai sritis, pavyzdžiui, emocijų reguliacijos strategijų ar atjautos sau praktikų mokymąsi.

Raktiniai žodžiai: Autizmo spektro sutrikimas, tėvų emocijų reguliacija, tėvų atjauta sau.

DEPRESIŠKUMO, NERIMO IR ATSAKO Į SUKELTĄ KOGNITYVINĮ STRESĄ SAŠAJOS

Morta Juodytė, Laura Šalčiūnaitė-Nikonovė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Visuomenės sveikatos fakultetas, Sveikatos psichologijos katedra

Įvadas. Depresija ir nerimas yra vieni iš labiausiai paplitusių psichikos sutrikimų visame pasaulyje. Stresas, nesvarbu, ar jis būtų lėtinis, ar ūmus, vaidina svarbų vaidmenį šių būklių atsiradime ir paūmėjime. Tyrinėjimas, kaip depresija ir nerimas yra susiję su asmenų reakciją į stresą, gali suteikti įžvalgų apie pagrindinius šių sutrikimų mechanizmus. Taigi, pagrindinis šio tyrimo tikslas buvo įvertinti sąsajas tarp nerimo, depresiškumo ir reakcijos į sukeltą kognityvinį stresą.

Metodai. Šiame kvaziekspimente dalyvavo 20 dalyvių (45 % moterų; amžiaus vidurkis 25,80, SN = 7,35), buvo taikomas mažų imčių dizainas bandymų replikavimu „grupės viduje“. Kiekvienam dalyviui buvo taikomi du tiriamieji poveikiai: Stroop užduoties atlikimas be laiko matavimo (palyginamasis poveikis) ir Stroop užduoties atlikimas per laiką (streso poveikis). Nerimas ir depresiškumas buvo vertinti naudojant atitinkamai Generalizuoto nerimo skalę 2 (GAD-2) ir Paciento sveikatos klausimyną– 2 (PHQ-2). Kiekvieno poveikio metu buvo vertinami tiriamųjų atsako į stresą rodikliai: širdies susitraukimų dažnis (matuojamas naudojant biologinio grįžtamojo ryšio aparatą), subjektyvus streso įvertinimas (pagal klausimyną) ir dėmesio produktyvumu (Stroop užduotis).

Rezultatai. Vidutinis PHQ-2 įvertis siekė 2,20 (SN=1,59), o GAD-2 1,85 (SN=1,29). Rezultatai parodė, kad GAD-2 skalės suminis įvertis statistiškai reikšmingai teigiamai koreliavo su tiriamųjų širdies susitraukimo dažniu tiek palyginamo poveikio ($\rho = 0,33$ $p = 0,035$), ir streso poveikio metu ($r = 0,39$; $p = 0,012$). Nors eksperimento sąlygomis sukeltas stresas statistiškai reikšmingai padidino tiriamųjų širdies susitraukimo dažnį, subjektyvų streso įvertį bei padidino dėmesio produktyvumą ($p < 0,001$), vis tik stebimi pokyčiai nebuvo reikšmingai susiję su tiriamųjų depresiškumu ir nerimu ($p > 0,05$).

Išvada. Nustatyta, kad kitaip nei depresiškumas, nerimas turėjo ryšį su širdies veikla, daugiau nerimo patiriančių tiriamųjų širdies susitraukimų dažnis buvo aukštesnis. Vis tik nei nerimo, nei depresijos rodikliai neturėjo reikšmingos įtakos tiriamųjų atsakui į stresą - t.y. rodiklių pokyčiui.

Raktiniai žodžiai: depresiškumas, nerimas, atsakas į stresą, širdies susitraukimų dažnis, Stroop.

AVARINIŲ SITUACIJŲ KLAUSIMYNO LIETUVIŠKOSIOS VERSIJOS PSICHOMETRINĖS CHARAKTERISTIKOS

Austėja Kiliutė, Goda Skinkytė, Tadas Vadvilavičius

Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Psichologijos katedra

Įvadas. Transporto kompetencijų centro duomenimis, 2022 m. Lietuvoje įvyko 2878 eismo įvykiai, kurių metu virš 3000 asmenų buvo sužeisti ir 120 asmenų žuvo. Vis dėlto, galima kelti prielaidą, kad kasmet eismo įvykių įvyksta daugiau, nes ne visi jie yra užfiksuojami Lietuvos policijos registre. Tyrėjai atkreipia dėmesį, jog dalis eismo metu nutinkančių avarinių situacijų nesibaigia eismo įvykiais, tačiau tokios situacijos gali prognozuoti patekimą į realų eismo įvykį ir atspindėti nesaugų vairavimo stilių. Todėl instrumentų, leidžiančių įvertinti patiriamų avarinių situacijų dažnį bei paplitimą, pritaikymas Lietuvoje yra svarbus eismo saugumo didinimui ir vairavimo psichologijos tyrimų plėtojimui. Šio tyrimo tikslas – įvertinti Avarinių situacijų klausimyno lietuviškosios versijos vidinį suderinamumą, konvergentinį ir prognostinį validumą.

Metodika. Buvo atlikta internetinė apklausa, kurioje dalyvavo 114 (43,9% vyrų; amžiaus vidurkis 27,08, $SD = 9,66$) vairuotojų (vairavimo stažo vidurkis 7,71; $SD = 8,30$). Tyrime naudotas Vairavimo elgesio klausimynas (Reason et al., 1991) ir modifikuotas Avarinių situacijų klausimynas (Kurita et al., 2023; Makizako et al., 2018) sudarytas iš 13 teiginių. Klausimynas išverstas ir pakoreguotas komunikuojant su originalios versijos kūrėjais. Vidiniam suderinamumui matuoti buvo naudotas Cronbacho α rodiklis. Avarinių situacijų klausimyno konvergentinis validumas buvo vertinamas matuojant ryšį su Vairavimo elgesio klausimyno įverčiu. Galiausiai, prognostinis validumas buvo vertinamas koreliacija tarp patirtų avarinių situacijų ir realių eismo įvykių, kurių kaltininkas buvo pats vairuotojas.

Rezultatai. Gauti rezultatai patvirtino klausimyno vidinį suderinamumą (Cronbacho $\alpha = 0,73$). Nustatyta, kad naudotų klausimynų įverčiai yra statistiškai reikšmingai susiję ($r = 0,39$, $p < 0,01$). Kuo vairuotojas patiria daugiau avarinių situacijų, tuo labiau jis yra linkęs į rizikingą elgesį kelyje. Toks ryšys patvirtina konvergentinį klausimyno validumą. Galiausiai, tyrimo rezultatai parodė, jog egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp patekimo į avarines situacijas ir patekimo į eismo įvykį per paskutinius metus, kurio kaltininkas buvo pats vairuotojas ($r_s = 0,27$, $p < 0,05$). Kas patvirtina prognostinį Avarinių situacijų klausimyno validumą.

Diskusija ir išvados. Tyrimo rezultatai patvirtino, jog Avarinių situacijų klausimyno lietuviškoji versija yra tinkama naudoti grupių palyginimui. Vis dėlto, tam, kad klausimyną būtų galima naudoti individualiuose vertinimuose, reikalingas tolimesnis klausimyno tobulinimas bei validumo tyrimai.

Raktiniai žodžiai: avarinės situacijos; eismo įvykiai; psichometrinės charakteristikos.

NARCISIZMO BRUOŽO REIKŠMĖ JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ PERDĖTAM POLINKIUI Į SVEIKĄ MITYBĄ

Gintarė Kučiauskaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Psichologijos katedra

Įvadas. Perdėtas polinkis į sveiką mitybą (ortoreksija) – kompleksinis reiškinys, apimantis griežtos, į maisto kokybę sutelktos ir individo suvokiamos, kaip itin sveikos ir sveikatai

palankios, tačiau pernelyg ribojančios mitybos laikymąsi (Bratman, 1997). Tai gali turėti įvairių neigiamų pasekmių individo fiziniam, psichologiniam bei socialiniam funkcionavimui. Iki šiol nėra iki galo aišku, kokia yra šio reiškinių etiologija, nors pastebima, kad tam tikri asmenybės bruožai gali turėti sąsajų su ortoreksija (McGovern et al., 2021). Vienas iš galimų asmenybės bruožų, susijusių su šiuo reiškiniu – narcisizmas. Visgi nėra iki galo atsakyta, kaip atskiri šio reiškinių komponentai siejasi su narcisizmu, tad šiuo tyrimu siekta nustatyti perdėto polinkio į sveiką mitybą sąsajas su narcisizmu (Oberle et al., 2017).

Metodai. Internetinės apklausos būdu vykdomame tyrime dalyvavo 279 jauni suaugusieji (209 moterys, 70 vyrų) nuo 18 iki 40 metų (amžiaus vidurkis 25,33, SN=5,698). Instrumentai: valgymo įpročių klausimynas (EHQ) (Gleaves et al., 2013), narcistinės asmenybės inventorių (NPI-40) (Raskin & Hall, 1979).

Rezultatai. Atlikus logistinę regresinę analizę nustatytas ryšys tarp bendro perdėto polinkio į sveiką mitybą ir narcisizmo bei aukštesnio turimų žinių apie sveiką mitybą vertinimo ir labiau išreikšto narcisizmo. Tai gali reikšti, jog labiau narcistiški asmenys siekia įtvirtinti savivertę laikydamiesi itin ribojančios mitybos, pasitikėjimą savimi, pasididžiavimą, demonstratyvumą atskleiddami per aukštesnį savo žinių apie sveiką mitybą vertinimą. Skirtingai nei Oberle ir kiti (2017), nenustatyta, kad kiti du ortoreksijos komponentai – psichosocialinės problemos dėl perdėto polinkio į sveiką mitybą ir teigiamų jausmų patyrimas laikantis sveikos mitybos – sietųsi su narcisizmu. Toks rezultatų neatitikimas atspindi poreikį ir toliau nagrinėti ortoreksiją, ieškant paaiškinančių jos vystymąsi veiksnių.

Išvados. Didesnis jaunų suaugusiųjų narcisizmo išreikštumas susijęs su didesniu bendru perdėtu polinkiu į sveiką mitybą ir vienu iš jo komponentų – aukštesniu savo turimų žinių apie sveiką mitybą vertinimu. Narcisizmo ir perdėto polinkio į sveiką mitybą komponentų – psichosocialinių problemų dėl perdėto polinkio į sveiką mitybą ir teigiamų jausmų patyrimu laikantis sveikos mitybos – sąsajos nenustatytos.

Darbo vadovas prof. dr. Aidas Perminas, Vytauto Didžiojo universitetas.

Raktiniai žodžiai: Narcisizmas, perdėtas polinkis, sveika mityba, ortoreksija, jauni suaugusieji.

KAIP PAAUGLIAI VERTINA DALYVAVIMĄ TYRIME APIE TRAUMINES PATIRTIS BEI STRESO REAKCIJAS?

Augustė Lygytė

Vilniaus universitetas, Psichologijos institutas, Psichotraumatologijos centras

Įvadas. Daugėjant tyrimų, nagrinėjančių psichologinius sunkumus vaikų ir paauglių imtyse, vis daugiau keliama klausimų apie tokių tyrimų poveikį paauglių savijautai. Viena vertus, gaunama vertinga informacija apie įvairių sutrikimų ypatumus ir gydymo galimybes (Norcross & Wampold, 2019), kita vertus kyla klausimų, kaip paaugliai vertina dalyvavimą tokiuose tyrimuose, ar tokie tyrimai gali sukelti neigiamų pasekmių. Atlikti tyrimai rodo, kad paaugliai bendrai teigiamai vertina dalyvavimą tyrimuose, kur yra klausama apie potencialiai trauminius įvykius (Andriessen et al., 2022; Crane & Broome, 2017). Tačiau svarbu dalyvių požiūrį išsiaiškinti skirtinguose kultūriniuose kontekstuose. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti „Stresas ir atsparumas paauglystėje“ (STAR-A) tyrimo dalyvių dalyvavimo tyrime patirtis, jų sąsajas su trauminėmis patirtimis bei trauminio streso reakcijomis. Šis darbas yra Vilniaus universiteto Psichologijos instituto Psichotraumatologijos centro projekto dalis.

Metodika. Tyrime dalyvavo 133 paaugliai (53,4 % merginos; $M = 15,47$, $SD = 1,07$). Dalyvavimo tyrime patirtys (teigiamas tyrimo vertinimas bei pasitikėjimas/informacija) vertintos naudojant Dalyvavimo tyrime klausimyną vaikams (RRPQ-C; Kassam-Adams & Newman, 2002). Taip pat naudotas Vaikų ir paauglių traumos klausimyno potencialiai traumuojančių įvykių sąrašas (CATS; Sachser et al., 2017) bei Tarptautinio traumos klausimyno vaikų ir paauglių versija (ITQ-CA; Kazlauskas et al., 2020), kuriuo įvertinti potrauminio streso sutrikimo (PTSS) bei sutrikusios saviorganizacijos simptomai (DSO).

Rezultatai. Gautos reikšmingos sąsajos tarp PTSS ir DSO simptomų ir paauglių dalyvavimo tyrime vertinimo. Nustatyta, kad PTSS simptomai, tokie kaip pasikartojantis trauminės patirties išgyvenimas dabartyje ($r = -0,20$, $p < 0,05$) bei funkcionavimo sutrikimai ($r = -0,19$, $p < 0,05$), kartu su sutrikusios saviorganizacijos simptomais (DSO; būtent sutrikusia afektų reguliacija ($r = -0,18$, $p < 0,05$)) nestipriai neigiamai siejasi su teigiamu tyrimo vertinimu.

Išvados. Tyrimo rezultatai rodo, jog kai kurie PTSS, DSO simptomai gali turėti sąsajų su dalyvavimo tyrime vertinimu, tačiau tai nesukelia stiprių neigiamų išgyvenimų paaugliams.

Raktiniai žodžiai: tyrimų etika, potencialiai trauminiai įvykiai, potrauminis stresas paauglystėje.

NUSIKALSTAMO ELGESIO RIZIKOS VERTINIMO SVARBA NUTEISTOJO RESOCIALIZACIJOS PROCESE: PRAKTINĖS ĮŽVALGOS

Agnė Lotužytė

Lietuvos kalėjimų tarnyba

Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas yra vienas pirmųjų ir esminių laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų resocializacijos proceso žingsnių. Remiantis Rizikos-Poreikio-Atliepiamumo (angl. Risk-Need-Responsivity) principais, nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas padeda numatyti asmens resocializacijos proceso intensyvumą ir individualizuoti pagalbos teikimą laisvės atėmimo bausmės metu (Andrews & Bonta, 2010). Lietuvoje šiuo metu yra aprobuoti 8 nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo instrumentai, o per 2023 m. Lietuvos kalėjimuose, skirtingų instrumentų pagalba buvo atlikti 5743 nusikalstamo elgesio rizikos vertinimai. Mokslinių tyrimų rezultatai atskleidžia pakankamai geras Lietuvoje taikomų nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo instrumentų psichometrines charakteristikas (Čėsnienė & Klimukienė, 2014; Ustinavičiūtė et al., 2010; Žukauskienė et al., 2010). Dažnu atveju, sprendžiant tam tikrus klausimus dėl nuteistojo bausmės atlikimo sąlygų, teisinės padėties pokyčių, svarbiu sprendimo priėmimu kriterijumi tampa nusikalstamo elgesio rizikos lygis bei pažanga mažinant riziką nusikalsti ateityje. Todėl labai svarbu užtikrinti tinkamą nusikalstamo elgesio rizikos vertinimą atliekančių specialistų parengimą, metodinės pagalbos teikimą šiai specialistų grupei bei užtikrinti aukštą atliekamų vertinimų kokybę. Todėl šio pranešimo tikslas – pristatyti Lietuvos kalėjimuose atliekamų nusikalstamo elgesio rizikos vertinimų svarbą nuteistųjų resocializacijos procesui, mokslinių tyrimų perspektyvas bei atliekamų vertinimų turinio kokybės užtikrinimo galimybes Lietuvos kalėjimuose.

Raktiniai žodžiai: vertinimas, nuteistieji, resocializacija.

IŠMINTIS PSICHOLOGIJOJE: KONCEPTUALIZAVIMAS, OPERACIONALIZAVIMAS BEI NAUJAUSIOS TYRIMŲ KRYPTYS

Gabija Lunevičiūtė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Išmintis, tradiciškai buvusi filosofijos ir religijos mokslų tyrimų objektas, pastaraisiais metais vis labiau tyrinėjama ir psichologijoje. Viena iš tokio susidomėjimo išmintimi prielaidų yra besikeičianti visuomenė: nors vis daugiau žmonių prieinamas formalus išsilavinimas, visuomenės bendras IQ nuolat auga, tačiau bendras socialinių ir psichologinių sunkumų lygis nemažėja. Daugybė tyrimų nurodo, kad žmogaus psichologinei gerovei reikšmės turi tam tikri asmenybės bruožai, gebėjimai, patirtys, išsilavinimas, specifinės žinios ir daug kitų veiksnių, tačiau nei vienas iš jų atskirai nėra pakankamas, kad žmogus sudėtingose, neaiškiose, emociškai užkrautose situacijose priimtų sau ir kitiems gerus sprendimus. Tam reikalinga išmintis, kuri APA psichologijos žodyne (2023) apibrėžiama, kaip „asmens gebėjimas priimti teisingus sprendimus, rasti teisingus – ar bent jau gerus – atsakymus į sudėtingus ir svarbius gyvenimo klausimus ir patarti keblių kasdienio gyvenimo ir tarpasmeninių santykių problemų atžvilgiu“. Tai yra viena iš daugelio autorių naudojamų išminties sampratų: tai, kad išmintis yra suprantama skirtingai, priklausomai nuo to, kokius jos komponentus išskiria autoriai, rodo ir silpna koreliacija (0.3) tarp ankstesnių išminties tyrimų psichologijoje. Pranešimo autorė pristato išminties sąvokos konceptualizavimo bei operacionalizavimo problematiką, analizuojant skirtingus išminties komponentus ir teorinius išminties modelius.

Šiuolaikiniai išminties psichologijoje tyrimai vykdomi įvertinti išminties raišką įvairiose amžiaus grupėse (Zadworna, 2023; Glück, Scherpf, 2022; Webster, 2010), jos sąsajas su psichologiniu atsparumu (Ardelt, Jaste, 2022) bei stresu (Ardelt, Bruy, 2022; Rezaei, Heddi, 2018), taip pat išminties pasireiškimo formas tėvystėje (Boumpouli, Brouzos, Vassilopoulou, 2021), lyderystėje (Karami, Ghahremani, Parra-Martinez, Gentry, 2020), šiuolaikiniai tyrimai dėmesio skiria ir išminties raiškai skirtingose kultūrose (Ardelt, Kim, Ferrari, 2023). Pranešime pristatomos naujausių išminties tyrimų kryptys, leidžiančios geriau suprasti išminties sampratą ir jos įtaką žmogaus ir jo aplinkos psichologinei gerovei.

Raktiniai žodžiai: Psichologija, išmintis.

JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ NAMINIO GYVŪNO NETEKTIES PATYRIMAS

Rūta Macijauskaitė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Šiuolaikiniame pasaulyje naminiai gyvūnai tampa ištikimais žaidimų draugais, paguodos šaltiniais ir jų šeimininkai dažniausiai interpretuoja augintinį kaip pilnavertį šeimos narį. Nepaisant to, kad sukurtas ryšis su keturkoju kompanjonu gali būti gilus ir prasmingas, kitų santykių kontekste, jis neretai yra nuvertinamas. Tai tampa problema, kai žmogus susiduria su artimo naminio gyvūno netektimi, tokio išgyvenimo metu neretai sunku rasti pagalbos ir supratimo. Tyrimo tikslai buvo aprašyti naminio gyvūno netekties patyrimą bei atskleisti, kaip jauni žmonės išgyvena tokią netektį. Šiame, kokybine metodologija grįstame tyrime, buvo atlikti pusiau struktūruoti interviu su asmenimis, netekusiais naminio gyvūno (6 dalyviai iš jų – 2 vyrai ir 4-ios moterys). Duomenų analizei buvo taikyta teminė analizė pagal Braun ir Clarke.

Analizuojant, išryškėjo dvi pagrindinės temos, susijusios su augintinio netekties išgyvenimo patyrimu: sudėtingi emociniai išgyvenimai ir mintys po netekties bei bandymas susitaikyti su sukurto santykio praradimu. Tyrimo dalyviai pergyveno sudėtingus procesus: vyko mirties įvykio priežastingumo apmąstymai, patirtos naujos emocijos, suvoktas neigiamas aplinkos vertinimas dėl, galbūt, per stiprių išgyvenimų, susidurta su gyvūno palikta tuštuma bei apmąstymai apie pergyventas ir būsimas netektis. Susitaikymui su netektimi įtakos turėjo patirtas priešlaikinis gedėjimas, fizinis mirties pamatymas, aplinkinių palaikymas, sukurto santykio vertinimas, prisiminimai bei kiti gyvūnai (esami ar naujai įgyti). Atskleista, kad susitaikymui su augintinio netektimi, svarbu išgyventi visą proceso spektrą: tiek sudėtingas emocijas, tiek bandymus susitaikyti.

Kadangi tai pirmas tokio pobūdžio tyrimas Lietuvoje, nagrinėjantis naminio gyvūno netekties patyrimą, jo rezultatais siektina atkreipti dėmesį į panašių tyrimų trūkumą (ypatingai šalies kontekste) bei pačios temos aktualumą šiuolaikinėje visuomenėje. Panašių tyrimų rezultatų pritaikymas skatintų gilesnį tokio tipo netekčių supratimą, tiek su tokiais išgyvenimais dirbančių profesionalų, tiek plačiosios visuomenės kontekstuose. Tai padėtų mažinti gyvūno netekties patirties nuvertinimą, stigmatizaciją, o rezultate, su šia patirtimi susiduriantiems žmonėms sudaromos geresnės sąlygos kreiptis bei sulaukti tinkamos pagalbos.

Darbo vadovė: dr. Austėja Agnietė Čepulienė.

Raktiniai žodžiai: naminio augintinio netektis; jaunieji suaugę; gyvūnas; šuo; gedėjimas.

PAAUGLIŲ LĒTINIS SKAUSMAS: INTERNALIŲ SUNKUMŲ, PROBLEMINIO NAUDOJIMOSI SOCIALINIAIS TINKLAIS, MIEGO SUNKUMŲ IR LYTIES VAIDMUO

Dovilė Mikučionytė, Asta Adler

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Trumpalaikis įvairių sričių skausmas paauglystėje laikomas normatyviu fenomenu, tačiau 3 mėnesius ar ilgiau besitęsiantis arba pasikartojantis skausmas gali būti vertinamas kaip lėtinis (WHO, 2020). Apie 3-8% paauglių patiria tokį intensyvų lėtinį skausmą, kuris reikšmingai riboja kasdienį funkcionavimą (Könning et al., 2021). Daugelis tyrimų patvirtina lėtinio skausmo komorbidiškumą su internaliais ir miego sunkumais, kurie neretai analizuojami kaip psichosomatinų sutrikdymų dalis (Heinz et al., 2022). Kita vertus, esama prieštaraujančių tyrimų, pagrindžiančių internalių ir miego sunkumų atskirumą bei savitą vaidmenį lėtinio skausmo raidoje. Šie tyrimai atskleidžia tarpinių veiksnių, tokių kaip probleminis naudojimas internetu, svarbą (Cerutti et al., 2021). Aptariamų sunkumų raiška gali priklausyti ir nuo paauglio lyties (Könning et al., 2021). Visų minėtų veiksnių tarpusavio ryšiai ir vaidmuo plačiau nenagrinėti.

Tyrimo tikslas: Įvertinti galimą tarpinį probleminio naudojimosi socialiniais tinklais ir lyties vaidmenį sąsajoje tarp internalių sunkumų, miego sutrikdymų ir lėtinio skausmo.

Metodika. Šiame tyrime analizuoti viešai prieinami 2017/2018 m. moksleivių sveikatos ir gyvenimo tyrimo (angl. Health Behaviour in School-aged Children, HBSC) duomenys, apimantys reprezentatyvią penktų, septintų ir devintų klasių Lietuvos moksleivių imtį. Tyrime dalyvavo 3797 paaugliai nuo 10 m. iki 16,4 m. ($M = 13,7$, $SD = 1,65$), iš kurių 50,1% sudarė berniukai ir 49,3% mergaitės. Naudoti HBSC Simptomų skalės (angl. HBSC Symptom Checklist) ir Naudojimosi socialiniais tinklais sutrikdymų skalės (angl. Social Media Disorder Scale) duomenys. Atlikta moderuota mediacinė analizė (Hayes, 2022; 21 modelis).

Rezultatai. Probleminis naudojimas socialiniais tinklais reikšmingai moderavo ryšius tarp internalių sunkumų ir miego sutrikdymų. Lytis buvo reikšmingas sąsajų tarp miego sunkumų ir lėtinio skausmo moderatorius.

Rezultatų aptarimas. Paaugliams, patiriantiems internalių sunkumų, labiau išreikštas probleminis naudojimas socialiniais tinklais susijęs su didėjančia miego sunkumų ir lėtinio skausmo rizika. Miego sunkumų patiriančios merginos susiduria su aukštesne lėtinio skausmo rizika nei vaikinai.

Išvados. Internalių sunkumų patiriantys paaugliai gali naudotis socialiniais tinklais, siekdami palengvinti emocinę būseną, tačiau probleminis naudojimas neretai didina miego sunkumų ir lėtinio skausmo riziką.

Raktiniai žodžiai: lėtinis skausmas, internalūs sunkumai, miego sunkumai, probleminis naudojimas socialiniais tinklais.

PASITRAUKIMO IŠ INTERNETINĖS STRESO MAŽINIMO INTERVENCIJOS PRIEŽASTYS: KOKYBINĖ ANALIZĖ

Augustė Nomeikaitė, Deimantas Zinkevičius

Vilniaus universitetas, Psichologijos institutas, Psichotraumatologijos centras

Išvadas. Internetinės kognityvinės elgesio terapijos (IKET) intervencijos gali būti tokios pat veiksmingos psichikos sveikatos sutrikimams gydyti kaip ir įprastos terapijos. Vis dėlto iššūkių sukelia mažas žmonių įsitraukimas į internetines intervencijas, kadangi didelė dalis, pradėjusių naudoti IKET, programos nepabaigia. Toks ankstyvas pasitraukimas gali būti vertinamas kaip nebaigtas gydymas ir gali sumažinti potencialią naudą klientams. Ištyrę priežastis, dėl kurių žmonės nustoja naudotis IKET programomis, galime geriau suprasti, kaip spręsti šią problemą. Šiuo tyrimu siekta iširti sveikatos priežiūros darbuotojų, nustojusių naudotis IKET dėmesingu sąmoningumu grįsta streso mažinimo programa, patirtį.

Metodika. Atliktas pusiau struktūruotas interviu su 12 sveikatos priežiūros darbuotojų moterų, kurių amžius svyravo nuo 24 iki 68 metų ($M = 44,67$, $SD = 11,80$). Interviu su tyrimo dalyvėmis vyko telefonu, o duomenys buvo analizuojami taikant teminę analizę.

Rezultatai. Kokybinė duomenų analizė atskleidė, kad dauguma dalyvių nurodė keletą priežasčių, dėl kurių nutraukė naudojamąsi programą, o dažniausiai įvardinta priežastis buvo laiko stoka. Jie nurodė ir kliūtis, ir veiksnius skatinančius naudojamąsi programą, kuriuos galima suskirstyti į asmeninius arba susijusius su pačia programa. Asmeniniai veiksniai apėmė gyvenimo aplinkybes, asmenines savybes ir psichologinį atsaką į programą. Su programa susijusios aplinkybės apėmė techninius aspektus, programos turinį ir teikiamos psichologo paramos lygį.

Išvados. Šio tyrimo rezultatai gali padėti geriau suprasti, dėl kokių priežasčių klientai nustoja naudotis internetinėmis psichologinėmis programomis, o tai gali būti svarbu siekiant pagerinti jų veiksmingumą.

Darbo vadovai: prof. dr. Evaldas Kazlauskas, doc. dr. Odeta Geleželytė.

Raktiniai žodžiai: Internetinės intervencijos, kognityvinė elgesio terapija, dėmesingas sąmoningumas, stresas.

STUDENTŲ GYVYBINGUMO SĄSAJOS SU SKIRTINGŲ FORMŲ PERFEKCIONIZMU, DĖMESINGO ĮSISĄMONINIMO BRUOŽŲ IR ATJAUTA SAU

Emilija Petraitytė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Subjektyvus gyvybingumas yra svarbus gerovės aspektas, kuris reiškiasi kaip teigiamas gyvumo ir energingumo išgyvenimas (Bertrams et al., 2020). Ankstesni tyrimai rodo, kad perfekcionizmas yra rizikos veiksnys studentų gerovei, tačiau jo ryšio su gyvybingumu tyrimų rezultatai yra prieštaringi. Nevienareikšmiški rezultatai gali būti susiję ir su perskyra tarp dviejų perfekcionizmo tipų (adaptyvaus ir neadaptyvaus) ir su potencialiai žalingą poveikį galinčiais švelninti veiksniais. Šio tyrimo tikslas buvo įvertinti ryšį tarp studentų subjektyvaus gyvybingumo ir perfekcionizmo bei dviejų apsauginių veiksnių - dėmesingo įsisąmoninimo bruožo ir atjautos sau.

Tyrimo dalyvavo 105 studentai, kurių amžius buvo nuo 18 iki 33 m. ($M = 21,9$; $SD = 2,35$). 73% tiriamųjų buvo moterys, 81% - bakalauro studentai. Respondentai pildė skales, vertinančias perfekcionizmą (Slaney et al., 2001), subjektyvų gyvybingumą (Ryan & Frederick, 1997), dėmesingo įsisąmoninimo bruožą (Brown & Ryan, 2003) ir atjautą sau (Raes et al., 2011). Duomenų analizei buvo naudojama klasterinė, vienfaktorinė dispersinė ir regresinė analizės. Rezultatai atskleidė reikšmingus subjektyvaus gyvybingumo, atjautos sau ir dėmesingo įsisąmoninimo bruožo skirtumus tarp tiriamųjų grupių, išskirtų pagal perfekcionizmo raišką. Visi šie požymiai buvo labiausiai išreikšti tarp adaptyvių perfekcionistų, žemesni - tarp neperfekcionistų, žemiausi - tarp neadaptyvių perfekcionistų. Regresinė analizė taip pat atskleidė, kad dėmesingo įsisąmoninimo bruožas ir atjauta sau nepriklausomai prognozavo subjektyvų gyvybingumą net ir atsižvelgus į perfekcionizmą charakterizuojančių ypatybių efektą.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dėmesingo įsisąmoninimo bruožas ir atjauta sau gali būti svarbūs veiksniai, sietini su didesniu studentų gyvybingumu, o neadaptyvus perfekcionizmas - rizikos veiksnys gyvybingumui. Gauti rezultatai gali būti panaudoti kuriant praktines intervencijas, skirtas studentų gyvybingumo stiprinimui.

Raktiniai žodžiai: Perfekcionizmas, gyvybingumas, atjauta sau, dėmesingas įsisąmoninimas.

ASMENINIŲ STIPRYBIŲ ĮGALINIMAS ŠIANDIENOS TECHNOLOGIJŲ PASAULYJE – DARBUOTOJO RAKTAS Į SĖKMĘ?

Karolina Poškutė

Vilniaus universitetas

Stiprybių panaudojimas darbe vaidina itin svarbų vaidmenį darbuotojo karjeroje ir pačios organizacijos sėkmei pasiekti. Tai leidžia pasiekti gerų rezultatų, jaustis motyvuotam ir išsiskirti iš kity, taip pat suteikia pranašumą konkurencinėje, į naujas technologijas orientuotoje darbo aplinkoje bei leidžia pasiekti norimus rezultatus. Panaudoję savo stiprybes, darbuotojai stiprina savo efektyvumą, pasitikėjimą savimi ir asmeninę gerovę. 2023 m. atliekamo tyrimo metu vienas iš uždavinių buvo – Nustatyti stiprybių panaudojimo darbe vaidmenį ryšiui tarp darbuotojo veiklos ir darbo skaitmenizacijos. Tyrimo dalyvavo 228 tiriamieji. Tiriamųjų amžius svyruoja nuo 18 iki 65 metų, o žvelgiant į pasiskirstymą pagal lytį, didžioji dalis dalyvavusių tyrimo, 195 – moterys ir 34 vyrai. Didžioji tyrimo dalyvių dalis dirba

iš ofiso ar kitos darbo vietos arba hibridiniu būdu, kiek mažesnė dalis dirba nuotoliniu būdu visą darbo laiką. Tam, kad atsakyti į tyrimo metu išsikeltus uždavinius, buvo naudotas Pearson koreliacijos koeficientas skalių tarpusavio koreliacijoms analizuoti. Taip pat naudota PROCESS statistinė analizė sukurta A. Hayes, siekiant suprasti stiprybių panaudojimo darbe svarbą įveikiant skaitmenizacijos darbe keliamus iššūkius. Buvo atlikta moderacinė analizė naudojant daugialypę tiesinę regresiją. Gauti rezultatai parodo, kad stiprybių panaudojimas vaidina svarbų vaidmenį kalbant apie darbuotojo veiklą ir darbo skaitmenizaciją. Rasta, kad stiprybių panaudojimas darbe turi reikšmingų sąsajų tarp didėjančio mokymosi poreikio darbe ir darbo atlikties bei inovatyvios elgsenos. Taip pat stiprybių panaudojimas darbe moderavo komunikacijos pertekliaus darbe sąsajas su inovatyvia elgsena. Be to, rasta, kad stiprybių panaudojimas darbe moderavo priklausymo nuo technologijų darbe sąsajas su inovatyvia elgsena. Kuomet darbuotojas geba darbe panaudoti savo asmenines stiprybes, tai jis gali greičiau ir kokybiškiau atlikti savo kasdienės užduotis, taip pat pasiūlyti naujų idėjų darbui efektyvinti. Be to, darbuotojai, gebantys panaudoti savo stiprybes, imasi papildomų, nebūtinų užduočių atlikimo, geba užduotis darbe pritaikyti prie savo asmeninių tikslų, poreikių, įgūdžių. Atsižvelgiant į gautus rezultatus, rekomenduotina ugdyti darbuotojų gebėjimą pažinti savo asmenines stiprybes bei gebėti jas pritaikyti savo kasdieniame darbe.

Darbo vadovė: doc. dr. Jurgita Lazauskaitė-Zabielskė, Vilnius, Vilniaus universitetas, 2023.

Raktiniai žodžiai: stiprybių darbe panaudojimas, skaitmenizacija, darbo reikalavimai.

AR TRAUMAS PATYRUSIEMS JAUNIEMS SUAUGUSIESIEMS SUNKIAU FORMUOTI SAVO TAPATUMĄ?

Rūta Rastenytė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Suformuoti savo tapatumą – suvokti save kaip vientisą ir unikalią asmenybę – yra vienas iš svarbiausių jaunų žmonių uždavinių. Tyrimuose randama, jog trauminių įvykių patyrimas yra susijęs su tapatumo formavimusi. Kadangi didelė dalis jaunų Lietuvos gyventojų susiduria su trauminiiais įvykiais, šiame darbe siekiama nustatyti tapatumo dimensijų išreikštumo skirtumus tarp traumas patyrusių ir nepatyrusių jaunų suaugusiųjų.

Metodai. Tyrimui surinkti duomenys taikant bendruomeninę atranką Vilniaus universitete. Tyrimo imtį sudarė 91 studentas, 71 (78,0 %) iš jų buvo moterys, amžius svyravo nuo 21 iki 30 metų ($M (SD) = 22,29 (1,27)$). Tyrimo dalyviai pildė elektroninį klausimynų paketą, kuriuo surinkta demografinė informacija, vertintas trauminių įvykių patyrimas Tarptautiniu traumas klausimynu (The International Trauma Questionnaire, ITQ; Cloitre et al., 2018) ir Gyvenimo patyrimų skale (The Life Events Checklist, LEC; Weathers et al., 2013) bei tapatumo išreikštumas Tapatumo raidos dimensijų skale (The Dimensions of Identity Development Scale, DIDS; Luyckx et al., 2008). Tapatumo dimensijų išreikštumo vidurkių skirtumai tarp vyrų ir moterų bei tarp traumas patyrusių ir nepatyrusių tyrimo dalyvių palyginti taikant nepriklausomų imčių Student t-testą, o tarp skirtingas traumų kategorijas patyrusiųjų – vienfaktorinę dispersinę analizę (ANOVA).

Rezultatai. Nepriklausomų imčių Student t-testas parodė, jog bent vieną traumą per gyvenimą patyrusios moterys tapatumo sprendimus statistiškai reikšmingai mažiau tyrinėja į plotį ($M (SD) = 3,17 (1,24)$ vs. $M (SD) = 3,73 (0,93)$) ($t = -2,10, df = 51, p = 0,041$) ir į gylį ($M (SD) = 3,21 (0,79)$ vs. $M (SD) = 3,58 (0,55)$) ($t = -2,21, df = 49, p = 0,032$) nei traumų per gyvenimą

nepatyrusios moterys. Per pastaruosius vienerius metus trauminių įvykių patyrusios moterys pasižymi žemesniais nei vyrai vidutiniais įsipareigojimo ($M(SD) = 2,76(1,18)$ vs. $M(SD) = 4,00(0,80)$) ($t = -2,81, df = 37, p = 0,008$) ir tapatinimosi su įsipareigojimu ($M(SD) = 2,58(1,11)$ vs. $M(SD) = 3,44(0,78)$) ($t = -2,05, df = 37, p = 0,048$) įverčiais bei aukštesniais vidutiniais abejojančio tyrinėjimo ($M(SD) = 3,82(0,98)$ vs. $M(SD) = 2,92(1,28)$) ($t = 2,18, df = 37, p = 0,036$) įverčiais.

Išvados ir diskusija. Traumų patyrimas labiausiai siejasi su moterų tapatumo formavimosi sutrikdymais – bent vieną traumą per gyvenimą patyrusios moterys mažiau ieško galimų tapatumo sprendimų ir silpniau tyrinėja jau priimtus tapatumo sprendimus nei traumų nepatyrusios moterys, o bent vieną traumą per pastaruosius vienerius metus patyrusios moterys sunkiau priima tapatumo sprendimus, mažiau su jais tapatinasi ir patiria daugiau nerimo tapatumo paieškų procese nei vyrai. Šis tyrimas prisideda prie geresnio trauminių patirčių ir tapatumo sąsajų supratimo ir gali būti naudingas teikiant psichologinę pagalbą jauniems suaugusiems.

Darbo vadovė – asist. dr. Austėja Dumarkaitė. Duomenys bakalauro darbui gauti prisidėjus prie Vilniaus universiteto Psichotraumatologijos centro vykdyto tyrimo BOOM-LT – Bochumo optimizmo tyrimo Lietuvoje (2019-2022), vadovauto doc. dr. Ingos Truskauskaitės.

Raktiniai žodžiai: tapatumas, trauminiai įvykiai, jauni suaugusieji.

PSICHOLOGIJOS STUDENTŲ POŽIŪRIS Į PSICHOLOGINĘ PAGALBĄ TEIKIANČIAS DIRBTINIO INTELEKTO SISTEMAS IR ŠIO POŽIŪRIO POKYČIAI PO DEMONSTRACINIŲ POKALBIŲ

Karolina Reinytė¹, Vytautas Kučinskas², Linas Leonas¹, Aistė Pranckevičienė¹, Dalia Antinienė¹, Aušra Saudargienė²

¹ Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Visuomenės sveikatos fakultetas, Sveikatos psichologijos katedra

² Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Neuromokslų institutas

Įvadas. Nors medicinoje dirbtinis intelektas (DI) ir jo pritaikymas vystosi greitai, ir yra naudingas tiek medicinos personalui, tiek pacientams (Liu ir kt., 2018), dirbtinio intelekto integracija į psichikos sveikatos priežiūrą vis dar yra ankstyvoje stadijoje (Fiske ir kt., 2019). Tyrimo tikslas – įvertinti psichologijos studentų požiūrį ir trumpų intervencijų reikšmę į psichologinę pagalbą teikiančias dirbtinio intelekto sistemas.

Metodai. Tyrime dalyvavo 53 psichologijos studentai nuo 18 iki 43 metų ($M = 23,40 \pm 5,024$; 83% moterys) - 27 studentai išmėgino DI paremtą emocinės pagalbos programėlę „Wysa“, o 26 studentai stebėjo moksliniais duomenimis grįstą prezentaciją apie DI panaudojimą psichologinei pagalbai teikti. Požiūris į DI vertintas prieš ir po intervencijų Bendro požiūrio į dirbtinį intelektą skale ir Oh ir kt. (2019) klausimynu, pritaikytu tirti psichologų požiūrį į DI taikymą savo darbe. Abiejų intervencijų metu, emocijų vertinimui taikyta automatizuota veido išraiškų matavimo sistema „FaceReader“.

Rezultatai. Lyginant grupes nustatyti statistiškai reikšmingi emocijų skirtumai - Wysa grupėje stebėti aukštesni „pykčio“, „paniekos“, „pasibjaurėjimo“ ir „laimės“ įverčiai (Mann-Whitney $U p = 0,04; 0,01; <0,001; <0,001$), o pristatymo grupėje – aukštesnis „neutralios“ būsenos lygis (Mann-Whitney $U p <0,00$).

Lyginant požiūrį prieš ir po intervencijų, nustatyta, kad „Bendro požiūrio į DI psichologijoje“ ir „DI naudojimo psichologijoje privalumų“ pokytis buvo statistiškai reikšmingas ir priklausė nuo grupės (kartotinių matavimų ANOVA, atitinkamai $F(1,51) = 14,176, p < 0,001$; $F(1,51) = 6,779, p = 0,012$) – pristatymą stebėjusių studentų tarpe, požiūrio įverčiai po intervencijos buvo statistiškai reikšmingai aukštesni ($F(1,25) = 28,580, p < 0,001$; $F(1,25) = 6,882, p = 0,015$). Po intervencijos, prezentaciją stebėję dalyviai demonstravo ir reikšmingai aukštesnius „Teigiamo požiūrio į DI“ įverčius ($F(1,25) = 18,496, p = 0,017$). Programėlę naudojusią dalyvių tarpe reikšmingi požiūrio į DI pokyčiai nenumatyti.

Išvados. Po prezentacijos apie dirbtinio intelekto panaudojimą psichologinei pagalbai teikti, stebėti teigiami požiūrio į DI psichologijoje pokyčiai, o DI paremtos emocinės pagalbos programėlės išbandymas dalyvių požiūrio nepakeitė. Tai gali lemti didesnis studentų pasitikėjimas mokslu grįstais duomenimis apie DI nei praktiniu metodu išbandymu.

Raktiniai žodžiai: dirbtinis intelektas; požiūris; emocijos.

PERDĖTAS DALIJIMASIS INTERNETE: ASMENINĖS INFORMACIJOS KIEKIO ĮTAKA SKAITYTOJO EMOCINEI REAKCIJAI

Emilija Rokaitė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos katedra

Įvadas. Perdėtas dalijimasis internete (angl. oversharing) tampa šių laikų skaitmeninio pasaulio problema. Tai yra bendravimo reiškinys, kai asmenys per daug ar per dažnai dalinasi dideliu asmeninės informacijos kiekiu internete (Shabahang et al., 2022; Brammer, 2022; Radovic et al., 2017). Tyrinėjant perdėtą informacijos dalijimąsi internete ar socialiniuose tinkluose yra aiškinamasi skirtingi perdėto dalijimosi veiksniai, tokie kaip, pavyzdžiui, asmenybės bruožai (Shabahang et al., 2022; Brammer, 2022; Choi & Bazarova, 2015; Andreassen et al., 2017). Mažiau tyrimų apžvelgia tai, kaip jaučiasi įprasti socialinių tinklų vartotojai, kurie susiduria su tokio asmeninio pobūdžio įrašais, kokias jiems tai emocijas sukelia ir ar sukelia jas apskritai. Šio tyrimo metu buvo tyrinėtas perdėto dalijimosi fenomenas iš skaitytojo perspektyvos bei įvertintas, kokias emocijas skaitytojams gali sukelti perdėto dalijimosi žinutės.

Tyrimo metodika. Tyrime dalyvavo 109 studentai, 86 moterys, 20 vyrų ir 2 asmenys kurie neatskleidė savo lyties arba pasirinko „kita“. Amžius svyravo nuo 19 metų iki 46 metų. Tyrimo metu buvo naudotos 4 perdėto dalijimosi žinutės ir 4 neutralios žinutės, kurios buvo sukurtos ir atrinktos bandomojo tyrimo metu. Žinučių sukeltos emocijos buvo matuojamos savistatos klausimynu. Po pateikta žinute buvo paprašyta tiriamojo subjektyviai įvertinti kokio stiprumo emocijas ši žinutė sukėlė. Pasirinkta tyrimo strategija buvo eksperimentas kartotiniu matavimu.

Rezultatai ir išvados. Gauti rezultatai rodo, jog perdėto dalijimosi žinutės, lyginant su neutraliomis žinutėmis, skaitytojams sukelia stipresnes neigiamas emocijas (liūdesys, pasibjaurėjimas, pyktis, baimė). Tuo tarpu neutralios žinutės, lyginant su perdėto dalijimosi žinutėmis, stipriau sukelia džiaugsmą. Pastebėta, kad praleistas laikas socialiniuose tinkluose bei aktyvumas juose turi sąsają su jaučiamomis emocijomis. Taigi, šis tyrimas parodo, jog perdėtas dalijimasis internete yra susijęs ne vien su žinučių autoriumi, bet ir su skaitytoju. Perdėto dalijimosi internete ir skaitytojams sukeltų emocijų ryšį yra aktualu nagrinėti ir ateities tyrimuose.

Raktiniai žodžiai: perdėtas dalijimasis internete, socialiniai tinklai, „Twitter“, skaitytojai.

AKTYVUMO IR DĖMESIO BEI AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMŲ PAPLITIMAS JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ IMTYJE: LITERATŪROS APŽVALGA

Miglė Rudytė¹, Agnė Rudžionytė²

¹ *Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas*

² *Vilniaus universitetas, Medicinos fakultetas, Visuomenės sveikatos katedra*

Tarptautinės ligų klasifikacijos 11 leidime (TLK-11) atsiranda skyrius – neuroraidos sutrikimai, kurie yra laikoma, kad atsiranda daugiausia dėl genetinių veiksnių. Vieni iš pagrindinių tos grupės sutrikimų – aktyvumo ir dėmesio sutrikimas bei autizmo spektro sutrikimai (WHO, 2018). Yra žinoma, kad neuroraidos sutrikimų simptomai išlieka ir suaugus (Antolini & Colizzi, 2023). Be to, gyvenimo eigoje neuroraidos sutrikimų simptomų išraiška gali keistis (Franke et al., 2018). Visgi tyrimų, kurie nagrinėtų šiuos sutrikimus jauno suaugusiojo amžiuje, stinga (Franke et al., 2018; Van Meter et al., 2023). Šios literatūros analizės tikslas – apžvelgti tarptautinius mokslinius tyrimus ir sužinoti apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimo ir autizmo spektro sutrikimų paplitimą jaunų suaugusiųjų imtyje, šių sutrikimų grupių komorbidiškumą su kitais psichikos sveikatos sutrikimais.

Yra skaičiuojama, kad aktyvumo ir dėmesio sutrikimo paplitimas pasaulyje bendrai visose amžiaus grupėse – 5 proc., autizmo spektro sutrikimų – 1,5 proc. (Antolini & Colizzi, 2023). Nors tiek aktyvumo ir dėmesio sutrikimas, tiek autizmo spektro sutrikimai yra dažniau diagnozuojami berniukams/ vyrams, tačiau yra pastebimas diagnostinis šališkumas, dėl kurio dalis moterų lieka nediganozuotos arba netinkamai diagnozuotos (Lai et al., 2022). Aptinkami lyčių skirtumai komorbidiškumo pasireiškimui jaunų suaugusiųjų imtyje, turinčių aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, tai yra, moterims būdingi labiau išreikšti depresijos ir nerimo simptomai (Nelson & Liebel, 2018).

Abi sutrikimų grupės – aktyvumo ir dėmesio bei autizmo spektro sutrikimai pasižymi aukštu komorbidiškumu. Remiantis atlikta literatūros apžvalga, 73 proc. jaunų suaugusiųjų, turinčių aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, ir 50 proc. autizmo spektro sutrikimus, turi ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų. Dažniausiai pasitaikančios gretutinės diagnostinės: nuotaikos, nerimo ir (arba) asmenybės sutrikimai (David et al., 2022). Neuroraidos sutrikimų komorbidiškumas gali būti susijęs su daugeliu veiksnių: neuroraidos sutrikimo simptomų stiprumo ir tęstinumo; šeimos narių, turinčių neuroraidos sutrikimų, buvimo; lyties; vaikystės patirčių; tėvų auklėjimo; socialinio funkcionavimo (Austgulen et al., 2023).

Raktiniai žodžiai: neuroraidos sutrikimai, paplitimas, komorbidiškumas.

9 – 12 KLASIŲ MOKINIŲ ATEITIES PLANAI PANDEMINIU LAIKOTARPIU

Vilius Šlekys

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Pabaigę mokyklą jaunuoliai turi atsakyti į ganėtinai svarbų klausimą: Kas dabar? Visi šiam gyvenimo egzaminui ruošiasi skirtingai: vieni skaičiuoja dienas iki diplomų įteikimo ceremonijos, po kurios jau turi įsigiję vienpusį rytinį skrydį į užsienį, kiti nerimauja dėl mažiausios galimybės neįstoti į norimą aukštąją mokyklą. Kas lemia, kad mokiniai ateitį planuos vienaip, o ne kitaip? COVID – 19 pandemija privertė paauglius permąstyti savo planus ir pritaikyti juos naujam pasauliui. Šio tyrimo tikslas - nustatyti veiksnius, įtakančius paauglių ateities sprendimus.

Metodai. Statistinei analizei buvo naudojama dalis projekto "Mokymosi pasiekimus sąlygojantys ir psichosocialines rizikas mažinantys mokyklos bendruomenės ir lyderystės veiksniai" duomenų. Duomenys rinkti 2021 metų gegužę, antrojo karantino dėl COVID-19 pandemijos pabaigoje. Projekte internetinės apklausos būdu 5-12 klasių mokinių buvo klausama apie jų mokymosi sėkmę, psichosocialines rizikas, bendruomenės išteklius. Buvo naudojamas PSO 5 gerovės indekso klausimynas. Vyresnių projekto dalyvių buvo klausama apie jų planus po mokyklos baigimo. Statistinei analizei atrinkti 710 (61% mergaičių) 9-12 klasių mokiniai (Amžiaus $M = 16,34$; $SD = 0,96$).

Rezultatai. Mokiniai, siejantys ateitį su Lietuva turėjo aukštesnius socialinio palaikymo, PSO 5 Gerovės indekso įverčius, buvo vyresni. Pritaikius logistines regresijas nustatyta, kad tiek mergaičių (Hosmer and Lemeshow $\chi^2 = 3,61$, $df = 8$, $p = 0,89$; Nagelkerke $R^2 = 0,237$), tiek berniukų (Hosmer and Lemeshow $\chi^2 = 4,11$, $df = 8$, $p = 0,85$; Nagelkerke $R^2 = 0,177$) ateities siejimą su užsieniu prognozavo psichologinis distresas, planai keliauti, užimtumas mokykloje ir turimi mokymosi sunkumai. Tik mergaitėms prognostinę vertę turėjo laikas praleidžiamas sėdint, mokymosi svarba ir mokyklos vietovė. Tik berniukams – anglų kalbos pažymys.

Toliau po mokyklos baigimo planuojantys mokytis paaugliai praleisdavo daugiau laiko prie ekranų darbui ir mažiau pramogoms. Jie jautė daugiau socialinio palaikymo, mažiau psichologinio distreso. Su logistine regresija (Hosmer and Lemeshow $\chi^2 = 4,15$, $df = 8$, $p = 0,84$; Nagelkerke $R^2 = 0,316$) nustatyta, kad planavimą mokytis po mokyklos prognozuoja svajonių turėjimas (mergaitėms), planavimas dirbti, pažymių vidurkis, negalvojimas apie ateitį.

Išvados. Tyrimo rezultatai atskleidžia potencialiai svarbius gimnazistų ateities planų veiksnius. Rasta, kad berniukų bei mergaičių ateities planus prognozuoja kiek kiti veiksniai.

Mokslinio darbo vadovė prof. dr. Roma Jusienė; Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas.

Raktiniai žodžiai: ateities planai, mokymasis, paauglystė.

MOTERŲ KELIAS Į PASIRINKIMĄ NETURĖTI VAIKŲ

Ingė Štalytė

Klaipėdos universitetas, Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas, Psichologijos katedra

Lietuvos statistikos departamento (2024) duomenimis, 2019 metais bendrasis gimstamumo rodiklis tūkstančiui gyventojų buvo 8.9, 2020 – 8.4, 2021 – 8.3, 2022 – 7.8, o išankstiniai 2023 metų duomenys nurodo bendrąjį gimstamumo rodiklį - 7. Galima pastebėti tendenciją, kad bevaikių moterų skaičius didėja - tą įžvelgia ir Vakarų šalių tyrėjai, kurie vis dažniau renkasi tirti šį reiškinį (Miettinen et al., 2015). Yra stebima ir analizuojama kaip bevaikystė yra pasiskirsčiusi demografiškai (Rowland, 2007), kokios yra jos raidos tendencijos (Boddington, Didham, 2009), bei kokios šio reiškinio pasekmės tiek moteris, tiek vyrus ištinka pasiekus vyresnį amžių (Dykstra, Hagestad, 2007). Taip pat tiriamas ir ryšys tarp žmonių gerovės ir bevaikystės (Umberson, Pudrovska, Reczek, 2010), ir kita, tačiau nėra tyrimų, žvelgiančių į savanorišką moterų bevaikystę iš psichologinės perspektyvos bei į patį fenomeno susiformavimą – kaip kai kurios moterys tiesiog pasirenka neturėti vaikų? Tyrėjai (Gray et al., 2013; Miettinen et al., 2015) bevaikystę dažnai apibrėžia ne kaip savanorišką pasirinkimą, o įvairių aplinkybių pasekmes: tokių kaip nevaisingumas ar kiti įvairūs sveikatos sutrikimai, tinkamo partnerio neradimas ar ankstyvas partnerystės iširimasis. Atliktu tyrimu siekta užpildyti šią spragą ir atsakyti į klausimą – koks yra moterų kelias į pasirinkimą neturėti vaikų?

Kaip, kodėl jos pasirenka jų neturėti? Tyrimas atliktas naudojantis konstruktyvistine Grindžiamosios teorijos metodologija pagal Charmaz (2014), duomenų rinkimo būdas – pusiau struktūruotas interviu. Tyrime dalyvavo trylika moterų, kurios skiriasi savo šeiminiemis padėtimis, amžiumi bei seksualine orientacija. Buvo sukonstruotos šešios pagrindinės kategorijos – moters vaidmens interpretacija, prieštaringas požiūris į motinos vaidmenį, išorinio spaudimo patirtis, žinojimas kad galima rinktis, alternatyvų ir atsakymų paieška bei esminė kategorija – vertumo nustatymas. Vertumo nustatymas yra esminis procesas, lemiantis moterų pasirinkimą neturėti vaikų, jis veikia moters vaidmens interpretacijos kontekstinėse sąlygose, ir susiformuoja veikiamas trijų sąlyginių priešasčių sąveikos – prieštaringo požiūrio į motinos vaidmenį, išorinio spaudimo patirties bei žinojimo, kad galima rinktis. Vertumo nustatymas taip pat sukelia tam tikras pasekmes – tai alternatyvų ir atsakymų paieška.

Darbo vadovė – prof. dr. Ramutė Čepienė; darbo konsultantė – prof. dr. Vitalija Danivska.

Raktiniai žodžiai: savanoriška bevaikystė, pasirinkimas neturėti vaikų.

„KŪNO POZITYVUMO“ TENDENCIJOS SOCIALINIAME TINKLE „INSTAGRAM“ ĮTAKA JAUNŲ MOTERŲ EMOCIJOMS, SAVO IŠVAIZDOS VERTINIMUI IR SAVĖS OBJEKTIFIKAVIMUI

Beata Tiškevič

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Vienas populiariausių socialinių tinklų „Instagram“, paremtas nuotraukų dalijimusi, yra siejamas su padidintu dėmesiu žmogaus kūno išvaizdai (Baker et al., 2019) ir nepasitenkinimu savo išvaizda (Vandenbosch et al., 2022). Anot Baker ir kt. (2019), ypač moterys praleidžia daug laiko, stebėdamos kitus žmones „Instagram“, tokiu būdu, tikėtina, patirdamos neigiamas to pasekmes. Kaip priešprieša vyraujančiam grožio kultui „Instagram“, atsirado „Kūno pozityvumo“ (toliau – KP) tendencija. Cohen ir kt. (2019a) atliktoje įrašų, pažymėtų „#bodypositivity“ analizėje, pastebėta, kad juose buvo iki tol mažiau matomi didesni kūno dydžiai ir grožio standartams nebūdingi kūno aspektai (pvz., celiulitas ar odos dėmės). KP nuotraukų žiūrėjimas didina pasitenkinimą savo kūnu (Cohen et al., 2019b), gerina nuotaiką (Rodgers et al., 2022), bet didina savęs objektifikavimą (Cohen et al., 2019b). Kai kurie tyrimai (Taylor et al., 2023) rodo, kad vien KP citatų skaitymas turi teigiamos įtakos kūno vaizdai. Dėl šių rezultatų, KP tendencija yra rekomenduojama kaip paveiki intervencija kūno vaizdo gerinimui (Fioravanti et al., 2023).

Šio tyrimo tikslas: nustatyti, kokią įtaką jaunų moterų kūno vaizdai, emocijoms ir savęs objektifikavimui daro KP tendencija socialiniame tinkle „Instagram“.

Tyrimo dalyvės: I ir II matavimuose dalyvavo 196 moterys, neturinčios valgymo sutrikimų, naudojančios „Instagram“. Amžiaus vidurkis buvo 28.22 ($SD=4.4$, min=18, max=35), KMI vidurkis 22.77 ($SD = 3.5$).

Tyrimo eiga: tyrimo dalyvės atsitiktine tvarka buvo suskirstytos į 3 grupes. 1 gr. stebėjo 17 KP tendenciją atitinkančių nuotraukų, 2 gr. – KP citatas, 3 gr. – gamtos nuotraukas. I ir II matavimų metu pateiktos šios skalės: PANAS; Daugiamatis kūno ir „savojo Aš“ sąsajų klausimynas – Išvaizdos skalės (MBSRQ-AS); Kūno stebėsenos subskalė iš Objektifikuotos kūno skalės (OBCS). Po savaitės atliktas II matavimas.

Tyrimo rezultatai: nebuvo nustatyta statistiškai reikšminga KP tendencijos turinio įtaka jaunų moterų kūno vaizdai, emocijoms ir savęs objektifikavimui. Iškelta prielaida, kad padaugėjus

KP turinio medijoje, šios tendencijos turinys nebeveikia jaunų moterų kūno vaizdo taip, kaip anksčiau. Todėl, remiantis šio tyrimo rezultatais, negalima patvirtinti, kad KP tendencijos turinio žiūrėjimas yra efektyvi intervencija kūno vaizdo gerinimui.

Tyrimo vadovė asist. Dr. Vita Mikuličiūtė

Raktiniai žodžiai: socialiniai tinklai, Instagram, kūno pozityvumas, išvaizdos vertinimas.

PASITIKĖJIMAS VALSTYBE BEI GYVENIMO KOKYBĖ: LATENTINIŲ PROFILIŲ ANALIZĖ EUROPOS GYVENTOJŲ TARPE

Tadas Vadvilavičius

Vytauto Didžiojo universitetas, Vytauto Kavolio transdisciplininių tyrimų institutas

Jvadas. Valstybinės institucijos, norėdamos pažaboti globalios ekonomikos, politikos, technologijų ir socialinius pokyčius ar jų įtakos valstybei bei jos žmonėms, priima ir vykdo įvairius sprendimus, kuriais siekia naudoti valstybei bei jos gyventojams. Tačiau ne visada priimami ir vykdomi sprendimai visuomenės yra pasitinkami su teigiamu požiūriu į sprendimus. Vis didesnis protestų ir mitingų kiekis pasaulyje kelia klausimą apie gyventojų pasitikėjimą valstybe ir jos institucijomis, bei pasitenkinimą gyvenimo kokybe. Tikintis, jog visuomenė nėra homogeniška ir egzistuoja individualūs skirtumai tarp žmonių (pvz., Lamot et al., 2022; Schmidt et al., 2021; Spurr et al., 2020), siekiama identifikuoti galimus žmonių profilius. Tyrimo tikslas – nustatyti pasitikėjimo valstybės institucijomis profilius tarp Europos šalių bei šių profilių gyvenimo kokybės skirtumus.

Metodika. Tyrimo tikslui pasiekti buvo naudojami Europos socialinio tyrimo 10 bangos duomenys (v. 3.2). Buvo analizuoti 35249 tyrimo dalyvių duomenys iš 21 Europos valstybės. Latentinei profilių analizei atlikti buvo naudojami 5 teiginiai, kuriais buvo klausama apie tyrimo dalyvių pasitikėjimą parlamentu, teisine sistema, policija, politikais ir politinėmis partijomis. Teiginiai buvo vertinami nuo 0 (visiškai nepasitikiu) iki 10 (visiškai pasitikiu). Analizė atlikta naudojant R atviro kodo programą ir tidyLPA paketą. Sudarytų profilių palyginimui naudoti papildomi 2 teiginiai apie pasitenkinimą gyvenimu bei laimę.

Rezultatai ir išvados. Nors pirminė rezultatų analizė leido identifikuoti daugiau nei 10 skirtingų profilių, buvo siekiama, jog mažiausią profilį sudarytų bent jau 10% visos tyrimo imties. Buvo nuspręsta įdėmiau analizuoti 7 pirmuosius profilius, iš kurių vieną sudaro ne mažiau nei 10% tyrimo imties. Statistinė analizė atskleidė, jog 7 profilių modelis yra tinkamas sprendinys ($AIC = 703340$; $BIC = 703730$; $SABIC = 703584$; Entropija = 0,81; BLRT $p < 0,05$). Trečiojo profilio atstovai, kuriuos apibūdina aukštas pasitikėjimas parlamentu, teisine sistema, policija, politikais bei politinėmis partijomis, pasižymi aukščiausiu pasitenkinimu gyvenimu bei laimės lygiu ($p < 0,05$), o septintojo profilio atstovams, kurie apibūdina žemas pasitikėjimas parlamentu, teisine sistema, policija, politikais bei politinėmis partijomis, būdingas žemiausias pasitenkinimas gyvenimu ir laimės lygis ($p < 0,05$). Rezultatai leidžia įdėmiau analizuoti kaip kinta pasitikėjimas skirtingomis valstybės institucijomis bei pasitikėjimo jomis reikšmė gyventojų gyvenimo kokybei bei hedonistinei psichologinei gerovei.

Raktiniai žodžiai: pasitikėjimas valstybe; Europos socialinis tyrimas; latentinė profilių analizė; psichologinė gerovė.

STUDENTŲ MIEGO KOKYBĖS IR D TIPO ASMENYBĖS SAVYBIŲ SĄSAJOS

Viktorija Vasiliauskaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Psichologijos katedra

Tyrimo problema – prasta miego kokybė yra plačiai paplitusi studentų populiacijoje, ieškoma įvairių biologinių, socialinių, psichologinių veiksnių, kurie galėtų tai paaiškinti. Atliekamų tyrimų metu, ieškoma sąsajų su miego kokybe, siekiant paaiškinant prastos miego kokybės paplitimą. Vienas iš tokių veiksnių, kuris siejamas su prastesne miego kokybe yra D tipo asmenybė. Šią asmenybę sudarančių bruožų sąsaja su miego kokybe patvirtinama ne visuose tyrimuose.

Tikslas. Nustatyti studentų D tipo asmenybės bruožų išreikštumo sąsają su miego kokybe.

Medžiaga ir metodai. Atliktas kiekybinis tyrimas. Naudotas apklausos metodas, klausimynas buvo patalpintas interneto svetainėje. Apklausa sudaryta iš – socialinių demografinių klausimų, Pitsburgo miego kokybės klausimyno (angl. PSQI) (Buysse et al., 1989) ir D tipo asmenybės klausimyno (angl. Type D scale) (DS14) (Denollet, 2005). Tyrime dalyvavo 752 studentai iš jų, galutinei analizei naudoti 742 studentų duomenys, iš kurių 575 moterys (77,5%) ir 167 vyrai (22,5%), tiriamųjų amžiaus vidurkis buvo 23,22 (SN = 5,606).

Rezultatai. Sudarytas tiesinės regresijos modelis. Regresijos modelio priklausomu kintamuoju buvo miego kokybė, o nepriklausomi kintamieji neigiamo afektyvumo ir socialinio varžymosi bruožai, lytis ir amžius. Nustatyta, kad labiau išreikštas D tipo asmenybės bruožas – neigiamas afektyvumas yra susijęs su studentų miego kokybe. Socialinis varžymasis, amžius ir lytis su studentų miego kokybe nebuvo susiję.

Diskusija. Atliktas tyrimas ir gauti rezultatai papildo atliekamų tyrimų bazę, kuomet tiriama skirtingų krypčių Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų miego kokybė. Pagal gautus šio tyrimo rezultatus, pastebimas prastos miego kokybės ir neigiamo afektyvumo bruožo ryšys. Labiau išreikštais neigiamo afektyvumo bruožais pasižymintys asmenys turi polinkį koncentruotis į neigiamus faktorius, patirti neigiamas emocijas, socialinius santykius suvokti kaip neigiamus ir kenksmingus. Kitaip tariant, studentų prasto miego problemą siejasi su jų asmenybiniais bruožais.

Išvados.

1. Studentų D tipo asmenybės bruožo, socialinio varžymosi ir miego kokybės sąsaja nenustatyta.
2. Didesnis studentų D tipo asmenybės bruožo, neigiamo afektyvumo, išreikštumas yra susijęs su prastesne miego kokybe.

Raktiniai žodžiai: D tipo asmenybė, miegas, miego kokybė, neigiamo afektyvumo bruožas, socialinio varžymosi bruožas.

ORGANIZACINIŲ VEIKSNIŲ IR PSICHOLOGINIO KAPITALO REIKŠMĖ POLICIJOS DARBUOTOJŲ PATIRIAMAM PRIEKABIAVIMUI

Ina Vrublevskaja

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Išvadas. Priekabiavimas darbe – tai pasikartojantis ir ilgai trunkantis arba nuolatinis agresyvus elgesys, kuris aukos suvokiamas kaip priešiškas jos atžvilgiu (Leymann, 1990; cit. Iš Zapf & Einarsen, 2020; Einarsen et al., 1994; 2000). Priekabiavimu siekiama provokuoti, gąsdinti ar

įbauginti, sukeliant aukai diskomfortą (Nielsen et al., 2017). Lietuvos teisiniuose dokumentuose pateikiama sukonkretinta priekabiavimo sąvoka, nurodant, kad tai nepageidaujamas elgesys, kai tam tikro požymio (pvz. lyties, amžiaus ir t.t.) pagrindu siekiama įžeisti arba įžeidžiamas asmens orumas ir siekiama sukurti arba sukuriama bauginanti, priešiška ar įžeidžianti aplinka. Tyrimai atskleidžia, kad priekabiavimo raiškai gali turėti reikšmės organizacinė aplinka, darbinės veiklos ypatumai (pvz., vaidmens konfliktas), darbuotojo psichologinės charakteristikos, tačiau jų reikšmė priekabiavimo suvokimui nėra vienoda. Šiuo tyrimu siekiama ištirti organizacinių veiksmų ir asmeninės charakteristikos – psichologinio kapitalo – reikšmę policijos darbuotojų patiriamam priekabiavimui.

Metodika. Tyrime dalyvavo 147 policijos darbuotojai, imtis – patogioji. Į anketos klausimus atsakė 82 moterys (55,8 %), 63 vyrai (42,9 %), 2 dalyviai atsisakė nurodyti savo lytį, dalyvių amžius svyravo nuo 20 iki 58 metų ($M = 39,8$, $SD = 9,7$). Tyrimo instrumentai: *Organizacinių priekabiavimo rizikos veiksnių skalė* (Gamian-Wilk, 2018), *Neigiamų poelgių klausimyno trumpoji versija* (Notelaers et.al., 2019), *Psichologinio kapitalo skalė* (Lorenz et al., 2016).

Rezultatai. Tyrimas atskleidė, kad priekabiavimą darbe patiria 17 % policijos darbuotojų. Priekabiavimo reiškinį žemiau įvertino tyrimo dalyviai, kurie palankiau vertino organizacinius veiksmus ($r = -0,440$, $p \leq 0,01$) bei asmeninį psichologinį kapitalą ($r = -0,216$, $p \leq 0,01$). Regresine analize patikrintas priekabiavimo vertinimo veiksnių modelis ($R^2 = 0,177$) patvirtino neigiamą organizacinių veiksmų poveikį darbe patiriamam priekabiavimui ($\beta = -0,392$, $p \leq 0,01$). Tuo tarpu darbuotojų psichologinis kapitalas darbe patiriamo priekabiavimo neprognozuoja ($\beta = -0,058$, $p = 0,494$).

Išvados. Tyrimas atskleidė policijos darbuotojų patiriamo priekabiavimo paplitimo mastą, organizacinių veiksmų, psichologinio kapitalo ir priekabiavimo darbe sąsajas bei priekabiavimo vertinimui reikšmingus organizacinės aplinkos veiksmus.

Raktiniai žodžiai: priekabiavimas, organizaciniai rizikos veiksniai, psichologinis kapitalas.

EMOCINIO APLEISTUMO VAIKYSTĖJE SĄSĄJA SU NEIGIAMU EMOCINGUMU IR TAISYKLES LAUŽANČIU ELGESIU PAAUGLYSTĖJE

Aurėja Žilionytė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Klinikinės psichologijos katedra

Įvadas. Vaikystės patirtys, kai susiduriama su tarpasmeniniais traumuojančiais stresoriais, yra paplitusios tokiu mastu, jog yra apibūdinamos kaip tylioji epidemija. Lietuvos kontekste nustatyta, kad apie ketvirtadalis paauglių nurodo patyrę nepalankias patirtis vaikystėje, o dažniausiai pasitaikanti trauminė patirtis – emocinis apleistumas (15,5%) (Barkauskienė ir kt., 2018; Gervinskaitė-Paulaitienė ir kt., 2017). Mokslinėje literatūroje pateikiama daug įrodymų apie nepalankių vaikystės įvykių sąsają su įvairiapusiškais padariniais asmens raidoje, pavyzdžiui, asmenybės bruožais, eksternalizuoto elgesio problemomis. Visgi, neigiamų vaikystės patirčių pobūdžio ir elgesio problemų ryšys yra mažiau analizuotas, ypač atsižvelgiant į asmenybės bruožus kaip šio ryšio mediatorių. Šio tyrimo tikslas – atskleisti ryšius tarp emocinio apleistumo, neigiamo emocingumo kaip neadaptivaus asmenybės bruožo ir taisykles laužančio elgesio paauglystėje.

Metodika. Tyrime dalyvavo 208 11-17 metų amžiaus paaugliai (amžiaus vidurkis – $M = 14,29$, $SD = 1,57$), iš kurių 59,6% imties sudarė merginos. Respondentai buvo atrinkti iš Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų moksleivių imties. Klausimyną sudarė demografiniai klausimai,

Vaikystės patirčių klausimynas (ACE, Dube et al., 2001), DSM-5 asmenybės aprašas – trumpoji forma (PID-5-BF, Krueger et al., 2013), Jaunuolio savęs vertinimo lapas (YSR-11/18, Achenbach & Rescorla, 2001). Mediacinis efektas buvo skaičiuojamas pasitelkiant mediacinę analizę (Heyes, 2018). Tyrimas atliktas prisidedant prie VU Raidos psichopatologijos tyrimų centro tyrėjų, vykdančių mokslinio tyrimo projektą „Asmenybės sutrikimo požymių paauglystėje tyrimas: raiška, kaita ir jos veiksniai (AS-POP)“ (vadovė prof. dr. Rasa Barkauskienė).

Rezultatai. Mediaciniame modelyje, kuriame nepriklausomas kintamasis buvo emocinis apleistumas, priklausomas kintamasis – taisykles laužantis elgesys, o mediatorius – neigiamas emociingumas, nustatytas statistiškai reikšmingas netiesioginis efektas ($\beta = 0,22, p < 0,05$), o tiesioginis efektas prarado statistinį reikšmingumą ($\beta = -0,04, p > 0,05$). Tai reiškia, kad neigiamas emociingumas pilnai medijuoja (paaiškina) ryšį tarp emocinio apleistumo ir taisykles laužančio elgesio.

Išvados. Gauti rezultatai atskleidžia, kad didesnis vaikystėje patirtas emocinio apleistumo patyrimas prognozuoja stipriau išreikštą neigiamą emociingumą, kuris yra svarbi asmenybės raidos dimensija, susijusi su taisykles laužančiu elgesiu paauglystėje.

Darbo vadovė – prof. dr. Rasa Barkauskienė

Raktiniai žodžiai: emocinis apleistumas, neigiamas emociingumas, taisykles laužantis elgesys.

TILTAS TARP DVIEJŲ MOKYKLŲ: JAUNŲ ŽMONIŲ LAISVŲ NUO STUDIJŲ METŲ PATYRIMAS

Lukrecija Žuromskaitė, Austėja Agnietė Čepulienė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Žinoma, kad dėl globalizacijos vis daugiau žmonių renkasi ne tik atostogas užsienyje ar gyvenimą kitoje šalyje, bet vis dažniau pasirenka vienerius metus skirti kelionėms po pasaulį. Šis fenomenas, dar vadinamas – laisvais nuo studijų metais (angl. gap year; LNSM), neretai būdingas abiturientams po mokyklos baigimo, prieš stojimą į kitą mokymo įstaigą. Nors reiškinys vis labiau populiarėjantis, tačiau Lietuvoje tebuvo rasta sociologijos srities daktaro disertacija, nagrinėjanti LNSM temą. Iš tiesų, ir, bendrai, pasaulyje, nors tyrimų gausiau, bet dauguma jų – sociologijos, ne psichologijos srities. Taip pat matomas trūkumas naujesnių straipsnių, ypač laikantis kokybinės paradigmos. Tad pristatomas kokybinis tyrimas, kurio metu laikytasi konstruktyvistinės filosofinės paradigmos, pasitelkiant refleksyvią teminę analizę. Atlikta 9 serijiniai interviu (angl. serial interviews) su 5 jaunais asmenimis, per jų LNSM, pasirinktus iš karto po mokyklos baigimo. Tyrimo dalyvių amžius nuo 19 iki 20 metų, 3 iš 5 tapatinasi su moteriška, 1 – vyriška ir 1 – nebinarine lytimi. Jie kilę iš įvairių Lietuvos miestų, o LNSM leidžia skirtingose šalyse, užsiimdami savitomis veiklomis. Tyrimo metu siekta atskleisti jaunų asmenų LNSM patyrimą, gilinantį į jausmus, iššūkius, lūkesčių (ne)atitikimą. Pirminiai rezultatai atskleidžia jaunų žmonių, pasirinkusių LNSM, jaučiamą vidinės darnos jausmą, kylantį iš savęs pažinimo ir priėmimo, vidinės tvirtybės, emocijų savireguliacijos ir tvirtesnio santykio su gimtine ir artimaisiais, gaunamo jų palaikymo. Taip pat pastebimas susidūrimas su varginančia tikrove: didesniu nei tikėtasi iššūkiu, suaugusiųjų rūpesčiais, adaptaciniu laikotarpiu, vienatvės ir ilgesio jausmais. Galiausiai, LNSM patiriami lyg maloni pauzė nuo įprasto gyvenimo. Tai atskleidžia jaučiamas netikrumo jausmas, perfekcionistiškas patirčių siekis bei pasitenkinimas LNSM, drauge nerimaujant dėl šių metų pabaigos. Šie rezultatai atitinka kitų tyrėjų (King, 2011) išvadas dėl tapatybės paieškų, susijusių su

pasitikėjimu savimi, branda ir savarankiškumu. Šis tyrimas leidžia geriau suprasti galimą jaunų lietuvių LNSM patyrimą – tai yra vertingos, naujos žinios dabartiniame moksliniame diskurse apie mobilumą, jauno žmogaus savirealizaciją šiuolaikinėje visuomenėje.

Raktiniai žodžiai: laisvi nuo studijų metai, pertraukos metai, kokybinis tyrimas, kelionės, savęs paieškos.

NEW INSIGHTS INTO TEACHERS' MOTIVATING AND DEMOTIVATING TEACHING STYLES FROM THE CIRCUMPLEX MODEL APPROACH: RE-EXPLORING MODEL STRUCTURE AND ITS VALIDITY

Ugnius Binkauskas, Saulė Raižienė

Vilnius University, Faculty of Philosophy, Institute of Psychology

Based on Self-Determination Theory, Aelterman et al. (2019) proposed The Circumplex model, explaining diverse teacher motivating styles (autonomy support, structure, control and chaos) in a two dimensional frame based on directivity and satisfaction of students' basic psychological needs. The Circumplex model has only been validated in studies by using methodology that reflects its own conceptual structure – the Situations in School Questionnaire (SISQ; Aelterman et al., 2019). This study aimed to recreate the Circumplex model using questionnaires other than the SISQ in a sample of 682 ninth grade Lithuanian students (49,7% female) from a dataset collected in the study conducted by Raižienė, Gabrielavičiūtė and Garckija (2018).

Data from six different questionnaires assessing students' perceived teacher behavior, including its impact on student autonomy (Assor et al., 2022; 24 items), psychological control (Soenen et al., 2011; 7 items), rejection (Raižienė, Gabrielavičiūtė, & Garckija, 2018; 7 items), provision of structure (Belmont et al., 1988; 6 items), clarity of expectations (Vansteenkiste et al., 2012; 10 items), and feedback (Raižienė, Gabrielavičiūtė, & Garckija, 2018; 12 items) were analyzed using multidimensional scaling and confirmatory factor analyses.

The structure discovered by analyzing the data largely corresponded to the Circumplex model, and four (de)motivating styles (autonomy support, structure, control, chaos) were identified. The only significant difference emerged in the conceptualization of the chaos style. Additionally, data from questionnaires assessing student functioning – academic motivation (Vallerand et al., 1989; 28 items), basic psychological needs satisfaction and frustration (Chen et al., 2015; 24 items), behavioral engagement (Van Ryzin et al., 2009; 4 items), agentic engagement (Reeve, 2013; 4 items), emotional engagement (Hill & Werner, 2006; 5 items), feelings at school (Assor et al., 2002; 6 items), vitality (Ryan & Frederick, 1997; 7 items), and school misconduct (Demaneet & Houtte, 2012; 15 items) – were used in correlational analyses with newly identified teachers' motivational styles. Correlations with student outcome variables followed an ordered pattern. These findings strengthen the conceptual validity of The Circumplex model and raise theoretical questions regarding its refinement.

Keywords: Motivation; Self-Determination Theory; Circumplex model; Students; Teachers' behavior.

DIVERSE MOTIVATIONS FOR A DIVERSE NATURE: THE EFFECT OF MONETARY INCENTIVES AND DYNAMIC SOCIAL NORMS ON PRO-ENVIRONMENTAL MOTIVATIONS AND BEHAVIOUR

Mats Böttrich

University of Leipzig, Germany

In view of the advancing climatic crisis and the associated loss of biodiversity so-called Payments for Ecosystem Services, which provide mostly financial rewards for a specific conservation behaviour, are broadly used. However, the long-term consequences of these schemes are controversial. While some studies warn of losses of initial intrinsic motivation through financial incentives, so-called Motivational Crowding-out, other authors argue that rewards can even boost existing motivation (Crowding-in). As methodological variance limits a better understanding of motivational consequences, this study aims to clarify relevant psychological variables and improve the reliability of their measurement. Additionally, the study investigates the possible influence of growing attention on environmental issues in (social) media by measuring the effect of changing social norms.

All participants ($N = 275$) in an online survey distributed via a crowdsourcing platform received information about a citizen science action day for biodiversity which served as a concrete example of conservation behaviour. Whereas the control group received no further information, the second group read that participation was financially rewarded and the third group was instead informed that the participation rate had increased significantly during the recent years, communicating a trending social norm. As outcome variables we compared willingness to participate in the action day, subtypes of self-determined environmental motivation measured via the Motivation Toward the Environment Scale (Pelletier et al., 1998), pro-environmental behavioural intentions, and egoistic, altruistic, and biospheric personal value-orientations (De Groot & Steg, 2010) between the three groups.

Variance Analyses showed that the intention to participate increased only in the reward group. No differences between groups were found in intrinsic motivation. Exploratory analyses indicated a moderating role of participants' relatedness to nature in the treatment effects regarding other forms of motivation and value-orientations. Moreover, the perception of social norms was unexpectedly influenced by the incentive treatment. Future studies and policies should therefore not only distinguish motivation and behaviour properly, but also consider existing attitudes and the normative information conveyed by incentives.

Keywords: Conservation behaviour, Motivational Crowding, Incentives, Social Norms, Self-determined motivation.

EFFECTS OF PERSONAL DISTRESS AND NEGATIVE EMOTIONALITY PERSONALITY TRAIT ON SECONDARY TRAUMATIC STRESS AMONG MENTAL HEALTH PROVIDERS: A CROSS-CULTURAL STUDY

Momina Khalid Butt, Neringa Grigutyte, Jonas Eimontas, Adelė Petravičiūtė

Vilnius University, Faculty of philosophy, Department of Clinical Psychology

Introduction: Mental health professionals that work with refugee populations frequently face complex challenges that extend into their personal lives and affect their work. Aim: This study explores the complex relationship between personal distress, negative emotionality personality trait, and the prevalence of secondary traumatic stress among mental health

providers. This cross-cultural study, includes 128 participants from Lithuania and 112 from Pakistan, uses the Big Five Inventory (BFI) scale and the International Reactivity Index to help gain a thorough knowledge of these important variables.

Results:The findings from Lithuania reveal that personal distress significantly contributes to the development of secondary traumatic stress ($\beta = 0.563, p = 0.005$), highlighting the importance of addressing personal well-being for mental health professionals themselves. Although negative emotionality shows a positive correlation with secondary traumatic stress, this relationship is not statistically significant ($\beta = 0.159, p = 0.255$).

In contrast, mental health providers in Pakistan report a substantial effect from both personal distress ($\beta = 0.522, p = 0.041$) and negative emotionality ($\beta = 1.148, p = 0.000$) variables on secondary traumatic stress. In this cultural setting, negative emotionality appears to have a particularly strong influence, highlighting its importance in predicting higher levels of stress among mental health caregivers.

Conclusion:These findings shed light on the complex processes influencing caregivers' mental health in the context of serving war refugees. In order to improve the resilience and efficacy of mental health professionals working with refugee populations, tailored therapies addressing personal distress and negative emotionality and similar personality traits can be extremely important.

Keywords: secondary traumatic stress, personal distress, negative emotionality, cross-cultural study.

EXPLORING THE HIGHER-LEVEL LEADERSHIP INSIDE THE STUDENT AFFAIRS DEPARTMENT AT INTERNATIONAL UNIVERSITIES IN EUROPE

Karyna Karpishyna, Jurgita Babarskienė, Miglė Motiejūnė

LCC International University, Psychology department

Student Affairs divisions at universities experience the highest number of turnover in Human Resources: people come to work and do not stay more than a year in their job positions due to burnout, overload of responsibilities, and insufficient resources. Considering that Student Affairs' leadership is hierarchical, Student Deans and Department Directors are often overlooked as people who might experience similar feelings as other workers in the division. There is no research about the experiences of higher-level leaders in Student Affairs. Therefore the main question of this qualitative study was, "What does it mean to be a department head?" In this study, five higher-level leaders in Student Affairs at International Universities in Europe answered a few questions about their meaning, experiences, and desirable changes that they need in their position during the semi-structured interviews. The thematic analysis was used to code the interviews and converge the codes in themes and subthemes. As a result, five themes emerged and included: meaning, responsibility, relationship, mental health, and changes. The findings contribute to a broader understanding of the experience and needs of workers in higher-level leadership positions in Student Affairs to increase the retention rates at Student Affairs. Considering the constantly changing nature of things in Student Affairs, research that includes more universities across Europe is needed to identify and address the needs of professionals specifically in Student Affairs at International Universities.

Keywords: leadership, Student Affairs, meaning, experience, changes.

UNDERSTANDING THE MENTAL HEALTH OF BULLY PERPETRATORS THROUGH PERSPECTIVES OF CHILDHOOD TRAUMA AND PERSONALITY TRAITS: A TWO-PHASE SEQUENTIAL DESIGN

Mishal Mehmood

International Islamic university, Islamabad, Pakistan

Statement of the problem: Adolescence is a crucial time filled with several challenges because it acts as a bridge between childhood and adulthood. Lack of proper guidance among adolescents, when faced with challenges, their mental health was inquired. Personality traits significantly impact behaviour as well as an individual's ability to process trauma. The lack of research in the area of personality traits in the context of trauma and its impact on mental health among adolescents has motivated us to investigate the impact of childhood trauma on mental health and the moderating role of personality traits. The significance of the present study involves studying the trends that link childhood trauma, mental health, and personality traits among bully perpetrators.

Aim: The aim of the present study was to investigate the relationship between childhood trauma and mental health, to determine gender differences in reference to mental health, and to examine the moderating role of personality traits between childhood trauma and mental health among bully perpetrators.

Method: Two phase sequential design was used to optimise adaptability. Sample was collected from educational institutes. During the first phase screening of 628 adolescents was done to identify bully perpetrators using Illinois Bullying Scale (IBS), participants demonstrating higher scores on the perpetrator scale of IBS were subjected to the second phase. In the second step, Childhood Trauma Questionnaire-Short Form, Strength and Difficulty Questionnaire and Ten Item Personality Inventory were used to measure childhood trauma, mental health, and personality traits respectively on 220 adolescents' males ($n = 125$) and females ($n = 95$).

Results: Descriptive analysis indicated that the mean and standard deviation of age were 17.05 and 1.64. A significant negative correlation was found between childhood trauma and mental health ($-.67^{**}$). Mental health of male adolescents ($M = 24.46, p < .05$) was relatively better as compared to female adolescents ($M = 21.07, p < .05$). Agreeableness, openness, and conscientiousness positively moderated the relationship between childhood trauma and mental health, whereas extroversion as well as emotional stability moderated the relationship negatively among bully perpetrators. The study provides practical implications for adolescents to improve their mental health, development of targeted intervention programs for early identification of childhood trauma and individualized treatment plans.

Keywords: childhood trauma, bully perpetrators, mental health, personality traits.

INTERVIEWER BIASES IN SIMULATED CHILD SEXUAL ABUSE INTERVIEWS: THE ROLE OF PRIOR EXPERIENCE AND NAÏVE CONFIDENCE IN THE INTERVIEWING PROCESS

Mayla Milanovic¹, Aleksandr Segal¹, Mykolas Simas Poškus¹, Rita Žukauskienė¹, Pekka Olavi Santtila²

¹ *Mykolas Romeris University, Faculty of Human and Social Studies, Institute of Psychology*

² *New York University Shanghai, Faculty of Social Sciences, Institute for Social Development*

Background: There is evidence suggesting that investigative interviews of alleged child sexual abuse (CSA) cases and the recollection of important information can be distorted by asking close-ended questions and may arise due to confirmation bias (CB) experienced by the interviewer. Prior research has overlooked performance impacting factors such as the interviewer's previous experiences. It is suggested that interviewers can be susceptible to CB, hence influencing the interview quality. This naturally leads to the idea that NC negatively influences interviewing performance in terms of recommended question formulation.

Methods: In simulated interviews utilising child avatars with alleged CSA scenarios, participants ($N = 60$) were examined in terms of their performance during the interview (proportion of recommended questions). Participants took part in 8 simulated interviews and answered questions regarding their experiences: 1) in raising children; 2) in interviewing children; 3) in interviewing children in cases of CSA; and 4) in interview training. The CE-CSA scale (Gewehr et al., 2023) was used to identify levels of NC. A median split was used to group participants based on their NC. Further, Bayesian t-tests were used to investigate group differences, and sequential analyses were run with each t-test to investigate the robustness of the effect.

Results: The results suggest that the quality of interview performance was unaffected by the prior experience in raising children, interviewing children, and interview training. The effect of experience in interviewing children in cases of CSA was unclear. Further, it was found that NC did not have any effect on the proportion of recommended questions asked in interviews 1 and 5. However, the effect was noticed in interviews 3 and 6, while in interviews 2, 4, 7, and 8, the effect was unclear. Therefore, the overall results are inconclusive. We can only partially confirm the hypotheses.

Conclusions: The results do not provide a definitive answer to what extent previous experiences and NC influence interviewing performance. There might be at least two possible explanations. The first one being a relatively small sample size, which does not provide enough statistical power. The second, participants might have thought that the interview simulation was more of a game, lacking realistic perceptions. Another feasible explanation could be the possibility of a practice effect emerging after several rounds of interviews. This is also due to the variability of interview dates.

Keywords: Child sexual abuse, interview bias, naïve confidence.

CHILDLESSNESS RELATED GRIEF, PERCEIVED SOCIAL SUPPORT AND COPING STRATEGIES

Inga Plataiskalns

University of Latvia, Education Science and Psychology Faculty, Psychology Department

Introduction. “If the loss is not acknowledged, publicly mourned or socially supported, people experience disenfranchised grief” (Doka, 2009), also involuntarily childless people, who often do not receive necessary social support (Asiimwe et al., 2022; Darroux, 2022). Grief, social support and coping have been studied a lot, but there were no studies about all these constructs within the topic of childlessness.

Aim. The aim of this study is to investigate the relationship between involuntary childlessness-related grief, perceived social support and coping strategies, as well as to explore if there are gender differences within these constructs.

Methods. 104 involuntary childless adults (91 women, 13 men) living in Latvia aged between 23 and 57 participated in the study ($M = 36,54$; $SD = 6,28$). Three surveys were used: the Grief Pattern Inventory (Gamino et al., 2020; Martin & Doka, 2000), the Multidimensional Scale of Perceived Social Support (Laganovska, 2012; Zimet et al., 1988), and the Brief Coping Orientation for Problem Experiences Inventory (Carver, 1997; Ķiece, 2008).

Results. Correlations exist between the intuitive grieving and support from a support group ($r_s = 0,31, p < 0,01$). Social support is essential if one of the adaptive coping strategies is used, but avoidant coping strategies did not correlate with support. The intuitive grieving is positively correlated with avoidant coping ($r_s = 0.29, p < 0.01$), but negative correlations are between instrumental grief and emotion-oriented coping ($r_s = -0.21, p < 0.05$).

Discussion. Childlessness is a profoundly important topic that demands further exploration. The findings confirm that for intuitive grievers, it is crucial to share emotions with others (Gamino et al., 2020), and a support group could be very helpful. The closest people, including friends and family, can provide both emotional and practical support. Shortages of this study were a lack of appropriate surveys and unequal participation of gender groups. Rather, the high involvement of participants and the possibility of gaining insight into the childlessness problem in Latvia are its main strengths.

Keywords: disenfranchised grief, involuntary childlessness, support, coping.

THE RELATION BETWEEN IMPOSTOR PHENOMENON, PERFECTIONISM AND PERCEIVED JOB PERFORMANCE

Lāsma Poļikeviča

University of Latvia, Faculty of Science and Psychology, Department of Psychology

In recent years, there has been a heightened interest in the impostor phenomenon and perfectionism, both in the scientific literature and broader society. This growing interest is driven by the observed relationship between these two constructs and their correlation with negative affect, anxiety, and depression (Gaudreau et al., 2022; Sakulku, 2011). Moreover, research has highlighted their correlation with academic and professional performance, contributing to diminished employee engagement, job dissatisfaction, and hindered career advancement (Bravata et al., 2020; Ocampo et al., 2020). However, there is limited research on these constructs in Baltic states, and understanding them is crucial for personnel management in organizations, training improvement, coaching and psychological counselling.

The aim of the study was to examine the relationship between the impostor phenomenon, perfectionism, and perceived job performance, as well as to determine the extent to which the impostor phenomenon and dimensions of perfectionism predict perceived job performance dimensions. Additionally, the study sought to identify whether there are differences in the impostor phenomenon among various levels of employment.

The sample of this study included 760 female participants aged 21 to 65 years ($M = 37,56$; $SD = 8,07$), 5,53% of them working as assistants ($n = 42$), 55,53% as specialists ($n = 422$), 22,76% as managers ($n = 173$), but 16,18% indicated their employment level as 'other' ($n = 123$). Three surveys were used in the study: the Clance Impostor Phenomenon Scale (Clance, 1985), the Frost Multidimensional Perfectionism Scale (Frost et al., 1990), and the Individual Work Performance Questionnaire (Koopmans et al., 2016).

The impostor phenomenon was associated with all three individual work performance scales (task performance, organizational citizenship behaviour, unproductive behaviour at work), overall perfectionism, and almost all of its sub-scales, except for organization. The impostor phenomenon and specific dimensions of perfectionism predicted perceived job performance dimensions. Additionally, assistants and specialists reported more frequent impostor feelings than managers, which might be explained by the impostor phenomenon's characteristic fear of failure and doubts that hinder their professional development.

Supervisor: Doc., Dr. psych. Anda Upmane, University of Latvia.

Keywords: impostor phenomenon, perfectionism, job performance.

AN INVESTIGATION INTO DETERMINANTS OF EMPATHY IN PAKISTANI UNDERGRADUATE PSYCHOLOGY STUDENTS

Hayya Zahra, Armah Shahid

Foundation University Rawalpindi Campus, Department of Psychology

Statement: Empathy is dependent on various factors. An individual's educational background in psychology and humanities (Hojat et al., 2020), gender (Rochat, 2022), and extraversion personality traits (Raheem et al., 2022) significantly impact empathy. Extroverts, because of their social nature, engage with more people, which can influence their empathy (Sommerlad et al., 2021). Similarly, authoritative parenting, due to its open communication and emotional connectedness, is associated with extraversion (Abdullah & Salim, 2020).

Purpose: The purpose of the study is to assess empathy among psychology students and its link with extraversion personality traits, authoritarian and authoritative parenting styles, educational background, and gender. It also examined the role of extraversion as a mediator in the connection between parenting philosophies and empathy.

Methodology: The study used a quantitative cross-sectional research design. Data was collected from 211 undergraduate psychology students (64 men and 105 women) using three scales—the Parental Authority Questionnaire (Buri, 1991), the Extraversion subscale of the IPIP Big Five Factor Markers (Goldberg, 1992), and the Empathy Quotient Scale (Baron, 2004). SPSS was used to conduct statistical analysis.

Findings: The correlational analysis showed that authoritative and authoritarian parenting styles, education, gender, and extraversion are linked with empathy. T-test analysis showed a higher empathy level among females compared to males and between students raised by parents exhibiting authoritative compared to authoritarian parenting styles. Lastly,

extraversion does not significantly mediate the relationship between authoritative parenting style and empathy.

Conclusion and Significance: Empathy is a complex construct and develops due to the interaction of many factors. The authoritative parenting style plays a vital role in the empathy of individuals because it creates a safe and open environment. Therefore, empathetic and emotionally connected parental relationships can foster empathetic conduct among individuals.

Keywords: external determinant of empathy, undergraduate psychology students, parenting style, extraversion.

STENDINIAI PRANEŠIMAI | POSTER PRESENTATIONS

PSICHOLOGINIŲ INTERVENCIJŲ VEIKSMINGUMAS LĒTINIO SKAUSMO ĮVEIKAI: ATSTITIKTINIŲ IMČIŲ KONTROLIUOJAMŲ TYRIMŲ LITERATŪROS ANALIZĖ

Greta Karalevičiūtė

Vilniaus universitetas

Įvadas. Lėtinis skausmas yra didelio masto opi sveikatos problema, neigiamai veikianti įvairias žmogaus gyvenimo sritis ir bendrą gyvenimo kokybę. Šiuo metu skausmo sampratoje dominuojantys biopsichosocialinis ir tarpdisciplininis požiūriai skatina lėtinio skausmo gydymo metodų įvairovę papildyti ir psichologinėmis intervencijomis. Siekiant formuoti naujausiais veiksmingumo įrodymais grįstą lėtinio skausmo įveikos praktiką, yra labai svarbu apibendrinti naujausius egzistuojančius duomenis apie psichologinių intervencijų veiksmingumą.

Tyrimo klausimas: kokios psichologinės intervencijos yra taikomos lėtinio skausmo įveikai ir koks yra jų veiksmingumas?

Metodologija. Įgyvendinta atsitiktinių imčių kontroliuojamų tyrimų apžvalginė literatūros analizė. Apžvelgtos 3 duomenų bazės (Web of Science, Medline ir PsycArticles (Ebsco)), apimančios paskutinių 10 metų rezultatus (nuo 2013 m. sausio iki 2023 liepos mėn.).

Rezultatai ir išvados. Iš 6149 duomenų bazėse aptiktų rezultatų, į analizę įtraukta 15 atsitiktinių imčių kontroliuojamų tyrimų pagal iš anksto numatytus kriterijus. Vertinant psichologinių intervencijų įvairovę pastebimas kognityvinės - elgesio terapijos principais paremtų intervencijų dominavimas. Taip pat lėtinio skausmo įveikai taikomos priėmimo ir įsipareigojimo, sąmoningumo principais grįstos intervencijos. Daugelis apžvelgtų psichologinių intervencijų demonstruoja teigiamą poveikį skausmo rodikliams, yra siejamos su geresne emocine būkle, adaptyviais kognityviniais pokyčiais, tačiau pastebimas nenuoseklus psichologinių intervencijų poveikis su lėtiniu skausmu susijusiai negaliai, t.y. kasdieninių veiklų ar judėjimo ribojimui dėl skausmo patyrimo – tik dalis rezultatų demonstruoja pagerėjusius su skausmo ir judėjimo negalia susijusius rodiklius, kitur statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatoma.

Vadovė Dr. Gabija Jarašiūnaitė-Fedosejeva. Finansavimą skyrė Lietuvos mokslo taryba (LMT), sutarties Nr. S-SV-23-187.

Raktiniai žodžiai: lėtinis skausmas, psichologinės intervencijos, atsitiktinių imčių kontroliuojami tyrimai.

DEPRESIJOS IR MOKYMAŠI SKATINANČIŲ VEIKSNIŲ SAŠAJOS MOKANTIS NUOTOLIU

Romualda Rimašiūtė-Knabikienė¹, Aistė Diržytė^{2,1}, Aidas Perminas³

¹ *Mykolo Romerio universitetas, Psichologijos institutas*

² *Vilniaus Gedimino Technikos universitetas*

³ *Vytauto Didžiojo universitetas*

Vidinė mokymosi motyvacija susijusi su geresniais mokymosi rezultatais ir didesniu pasitenkinimu mokymosi procesu (Yin, 2021), taip pat sustiprina srauto ar užsidegimo būsenas, kurios yra priešingos depresijai, nerimui ar nuovargiui (Ninaus et al., 2017; Hong et al., 2017). Vidinė motyvacija priklauso nuo mokinių požiūrio ir lūkesčių, atlygio ir pripažinimo, iššūkių keliančių tikslų, socialinio spaudimo ir konkurencijos (Hawi, 2010). COVID-19 karantino metu studentai patyrė padidėjusius nerimo ir depresijos požymius (Cao et al., 2020; Jojoa et al., 2021). Socialinė izoliacija galėjo sustiprinti neigiamus emocinius išgyvenimus, kas ilgainiui gali sukelti depresiją (Brooks et al., 2021) ir sumažinti mokymosi motyvaciją. Tai atveria naujas galimybes mokslininkams tyrinėti mokymosi motyvacijos veiksnius, Taigi tyrimo tikslas – nustatyti sąsajas tarp depresijos ir mokymąsi skatinančių veiksnių nuotoliniu mokymusi grįstame ugdyme.

Tyrimo dalyviai: 444 pilnamečiai asmenys (145 vyrai, 299 moterys) nuo 18 m. iki 57 m. (M = 25,19; SD = 8,27). Iš jų 189 (42,6%) besimokantys kompiuterinio programavimo Turing College, o kiti 255 (57,4%) studijuojantys socialinius mokslus Lietuvos universitetuose. Tyrime naudoti instrumentai: Mokymąsi skatinančių veiksnių klausimynas (Law et al., 2010), Paciento sveikatos klausimynas-9 (PHQ-9; Kroenke et al., 2001).

Atlikta daugialypė tiesinė regresija, naudojant depresiją kaip kriterijų ir mokymąsi skatinančius veiksnius kaip prognozuojančius veiksnius parodė, kad išoriniai mokymąsi skatinantys veiksniai prognozuoja aukštesnius depresijos įverčius, o vidiniai mokymąsi skatinantys veiksniai prognozuoja žemesnius depresijos įverčius. Tikslai, keliantys iššūkius yra reikšmingi prognozuojant mažesnius depresijos įverčius tarp nedalyvavusių kompiuterinio programavimo kursuose, o tarp nuotolinių programavimo kursų dalyvių reikšmingi ne tik tikslai, keliantys iššūkius, bet ir aiškios krypties motyvacinis veiksnys. Taigi mokymosi motyvacijos veiksniai mokantis nuotoliu susiję su depresija: individualaus požiūrio ir lūkesčių, tikslų, keliančių iššūkius, aiškios krypties, socialinio spaudimo ir konkurencijos motyvacinių veiksnių balai skyrėsi tarp depresijos įverčių, tačiau nebuvo reikšmingų skirtumų atlygio ir pripažinimo veiksmuose.

Raktiniai žodžiai: motyvacija, depresija, mokymasis.

VYRESNIO AMŽIAUS ASMENŲ SKYRYBŲ IR GEROVĖS SAŠAJOS

Giedrius Rupšys, Antanas Kairys

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Susietumas daugybės teoretikų ir praktikų įvardijama kaip vienas esminių žmogaus poreikių (Maslow, 1953; Ryan & Deci, 2001). O santuoka dažnai yra vienas iš pagrindinių šio poreikio patenkinimo būdų. Deja, vyresnio amžiaus (50 m. ir daugiau) žmonės dažniau išgyvena socialinę izoliaciją (Nicholson, 2012), todėl jie gali būti labiau paveikti skyrybų ir frustruoto susietumo poreikio. Taip pat, nepaisant nemažo kiekio tyrimų apie skyrybų

pasekmes, vyresnio amžiaus žmonių imtis, ypač Europoje, yra santykinai mažiau tyrinėta (Lin & Brown, 2020; Alderotti et al., 2020). Tad šio tyrimo tikslas - ištirti patirtų skyrybų sąsają su psichologine gerove vyresnio amžiaus europiečių imtyje.

Metodika. Buvo analizuoti ilgalaikio "Europos sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją tyrimo" (angl. Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe; SHARE) 7 ir 8 bangų duomenys (DOI:10.6103/SHARE.w7.700 ir DOI: 10.6103/SHARE.w9ca800). Duomenų analizei atrinkti 50 metų ir vyresni asmenys, abiejose bangose užpildę CASP-12 psichologinės gerovės klausimyną (Wiggins et al., 2007), 7 bangos metu buvę vedę, o 8 bangos metu išsiskyrę arba likę vedę. Buvo analizuojami 21 595 asmenų duomenys (vyrai: 42,7%, amžius: $73,70 \pm 9,19$), iš jų 99 buvo išsiskyrę, o 21 496 – liko vedę.

Rezultatai. Wilcoxon testas parodė, jog psichologinė gerovė prieš ($M = 36,95$; $SD = 6,45$) ir po ($M = 37,48$; $SD = 6,53$) skyrybų statistiškai reikšmingai nesiskiria ($Z = -1,354$; $p = 0,176$). Wilcoxon testas taip pat atliktas kontrolinėje grupėje. Testas parodė, jog kontrolinėje grupėje psichologinė gerovė tuo laikotarpiu (prieš: $M = 38,21$; $SD = 5,90$; po: $M = 38,16$; $SD = 5,89$) taip pat statistiškai reikšmingai nepakinta ($Z = -1,248$; $p = 0,212$). Siekiant įvertinti patyrusių skyrybas grupės homogeniškumą, atlikta k-vidurkių klasterinė analizė. Buvo išskirtos trys grupės pagal psichologinės gerovės pokytį: tie, kuriems psichologinė gerovė po skyrybų pakyla ($N = 27$; 27,3%); nepakinta ($N = 58$; 58,6%); arba nukrenta ($N = 14$; 14,1%).

Išvados. Atlikta analizė rodo, kad, nors bendrai analizuojant vyresnio amžiaus žmonių, patyrusių skyrybas, gerovę, statistiškai reikšmingo pokyčio nenustatyta, preliminari klasterių analizė parodė, kad grupė gali būti nehomogeniška – vieni asmenys patiria gerovės blogėjimą, tuo tarpu kitų gerovė nepasikeičia arba pagerėja. Svarbi tolesnių tyrimų kryptis būtų atskleisti, kokie veiksniai siejasi su psichologinės gerovės pokyčiais ar jų nebuvimu po skyrybų vyresniame amžiuje.

Raktiniai žodžiai: Skyrybos, psichologinė gerovė, vyresnio amžiaus asmuo.

PAAUGLIŲ ASMENYBĖS BRUOŽŲ IR SANTYKIŲ SU TĖVAIS KOKYBĖS SĄSAJOS

Paulina Smolskaitė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Paauglystė yra laikas, kuomet išryškėja asmenybės raidos disfunkcijos. Empirinėje literatūroje neadaptyvūs asmenybės bruožai siejami su paauglių santykių kokybe su socialinio tinklo dalyviais, ypač tėvais. Visgi daugumos tyrimų fokusas nukreipiamas į tėvų auklėjimo stiliaus ir paauglių asmenybės raidos ryšio nagrinėjimą nuošalyje paliekant pačių paauglių santykių su tėvais kokybės subjektyvų vertinimą. Šio tyrimo tikslas – išskirti paauglių neadaptyvių asmenybės bruožų grupes ir analizuoti jų sąsają su santykių su abiem tėvais kokybės vertinimu.

Metodika. Tyrime dalyvavo 208 11-17 m. amžiaus ($M = 14,25$, $SD = 1,6$) paaugliai iš įvairių miestų bei vietovių, iš kurių 124 yra merginos (59,6%), 84 vaikinai (40,4%), lankantys 6-11 klases. Paauglių santykių su tėvais kokybės vertinimui pasitelktas Santykių tinklo inventoriuss – santykių kokybės versija (NRI-RQV, Furman & Buhrmester, 1985). Neadaptyviems paauglių asmenybės bruožams tirti naudota DSM-5 asmenybės aprašo trumpoji forma (PID-5-BF, Krueger et al., 2013).

Rezultatai. Pasitelkus dviejų žingsnių klasterinės analizės metodą buvo išskirti paauglių santykių su tėvu (palaikančių ir konfliktiškų santykių) bei motina (palaikančių, ambivalentiškų

ir konfliktiškų santykių) kokybės ir neadaptivių asmenybės bruožų raiškos (adaptivus, vidutiniškai adaptivus ir neadaptivus) klasteriai. Adaptiviam asmenybės bruožų klasteriui priskiriami paaugliai pasižymi silpnai išreikštais neigiamo emocingumo, nuošalumo, antagonizmo, nesivaldymo ir psichotiškumo bruožais. Tuo tarpu neadaptiviam klasteriui priskirti respondentai nurodo stipriai išreikštus neadaptivius asmenybės bruožus, išskyrus antagonizmą. Dažnių lentelių duomenys rodo, jog paaugliai, priskiriami adaptiviam asmenybės bruožų klasteriui santykius su motina dažniau tikėtina nei atsitiktinai vertino kaip palaikančius (standartizuota liekana = 5,5; $p < 0,05$) ar ambivalentiškus (standartizuota liekana = 2,7; $p < 0,05$), o santykius su tėvu kaip palaikančius (standartizuota liekana = 3,4; $p < 0,05$). Tuo tarpu neadaptiviam asmenybės bruožų klasteriui priskiriami paaugliai santykius tiek su motina (standartizuota liekana = 5,0; $p < 0,05$), tiek su tėvu (standartizuota liekana = 4,7; $p < 0,05$) dažniau nei atsitiktinai vertino kaip konfliktiškus.

Diskusija ir išvados. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad nors paaugliai, turintys silpniau išreikštus neadaptivius asmenybės bruožus santykius su abiem tėvais yra linkę vertinti labiau teigiamai nei jų bendraamžiai, priskiriami neadaptiviam asmenybės bruožų grupei, tačiau paaugliai, kurių asmenybės bruožai yra adaptivesni, nurodo ir ambivalentiškus santykius su motina.

Darbo vadovė: prof. dr. Rasa Barkauskienė. Vilniaus universitetas, Psichologijos institutas.

Raktiniai žodžiai: Neadaptivūs asmenybės bruožai, Paauglystė, Santykių kokybė.

ATOPINIŲ DERMATITU SERGANČIŲ ASMENŲ PSICHOLOGINĖ GEROVĖ

Goda Tamašauskienė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Lėtinės ligos apsunkina daugelio žmonių gyvenimą, tad sergantieji įprastai pasižymi žemesne psichologine gerove nei bendroji populiacija. Remiantis tyrimais (Drucker et al., 2017), atopinį dermatitą (AD) turintys asmenys turi finansinių, socialinio bei emocinio funkcionavimo problemų ir savo psichologinę gerovę vertina kaip prastesnę, tačiau AD ir gerovės sąsajos randamos ne visuose tyrimuose (Haack et al., 2011).

Tyrimo tikslas – ištirti AD ūmumo ir psichologinės gerovės sąsajas bei išsiaiškinti, kaip skiriasi AD turinčių ir Lietuvos psichologinės gerovės skalės standartizacinės imties asmenų psichologinė gerovė.

Metodika. Tyrimo imtį sudarė 52 AD sergantys suaugusieji (44 moterys, 7 vyrai, 1 tyrimo dalyvis (-ė) savo lyties nenurodė), atrinkti patogiosios netikimybinės atrankos būdu. AD ūmumas buvo matuotas paciento papildomu egzemos matu (angl. Patient-Oriented Eczema Measure (POEM)) (Charman et al., 2004). Psichologinė gerovė matuota papildomąja lietuviškąja psichologinės gerovės skale (LPGS-P) (Kairys et al., 2013). Visų tyrimo dalyvių kiekvieno LPGS-P teiginio, subskalių ir bendras skalės įverčiai buvo transformuoti į T balus, o gauti T balai buvo palyginti su 50 T (t.y. vidutiniu) balu pasitelkus Stjudento kriterijų vienai imčiai. Skačiuotos Pearson koreliacijos tarp AD ūmumo ir psichologinės gerovės.

Rezultatai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad AD ūmumas ir psichologinė gerovė nebuvo susiję ($r = -0,037$, $p = 0,794$). Palyginus AD sergančių ($M = 49,74$, $SD = 10,07$) ir LPGS standartizacinės imties asmenų psichologinę gerovę, ši statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($t(50) = -0,19$, $p = 0,854$). AD sergantys individai pasižymėjo prastesniu pasitenkinimo savimi ir santykiais vertinimu ir geresniu pasitenkinimo gyvenimo sąlygomis vertinimu nei LPGS standartizacinė

imtis. Nustatyti atskirų psichologinės gerovės komponentų skirtumai. Pavyzdžiui, AD turintys žmonės prasčiau vertino pasitenkinimą savimi kaip asmenybe, bet pasižymėjo aukštesniais pasitenkinimo buitinėmis sąlygomis vertinimais.

Išvados. Remiantis tyrimo rezultatais pastebima, kad bendras psichologinės gerovės išreikštumas tarp AD turinčių ir LPGS standartizacinės imties asmenų nesiskiria, bet atskirų psichologinės gerovės komponentų vertinimai skiriasi. Tikėtina, kad AD turintys žmonės sėkmingai prisitaiko prie savo ligos, tad ilginiui sirgimas šia lėtine liga neatsispindi bendrame psichologinės gerovės vertinime, tačiau AD poveikis gali pasireikšti atskirose gerovės srityse. Darbo vadovas: doc. dr. Antanas Kairys; Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas.

Raktiniai žodžiai: atopinis dermatitas, psichologinė gerovė.

DARBO IR NAMŲ SEGMENTACIJA IR DARBO-ŠEIMOS PRATURTIMAS: SISTEMINĖ LITERATŪROS APŽVALGA

Tadas Vadvilavičius

Vytauto Didžiojo universitetas, Psichologijos katedra

Socialinių vaidmenų teorija akcentuoja, jog žmogus vienu metu užima kelias socialines roles. Tai, ar asmens turimos socialinės rolės sąveikauja tarpusavyje ar yra laikomos kaip atskiros gyvenimo sritys priklauso nuo asmens turimų kognityvinių ribų. Pralaidžios kognityvinės ribos, kurios leidžia gyvenimo sričių sąveikai, dažnai būna susijusios su dažniau patiriamu darbo-šeimos konfliktu. Vis dėlto, pralaidžios ribos leidžia perkelti ir resursus iš vienos gyvenimo srities ir patirti pozityvią darbo ir šeimos sąveiką, tačiau apie ryšį tarp darbo iš šeimos segmentacijos ir pozityvios darbo ir šeimos sąveikos yra žinoma mažiau. Šiuo tyrimu yra siekiama susisteminti literatūrą, siekiant atskleisti, koks ryšys egzistuoja tarp darbo ir namų segmentacijos ir darbo-šeimos praturtinimo.

Metodika. Sisteminei literatūros analizei buvo panaudota sisteminės literatūros apžvalgos procedūra, vykdant mokslinių straipsnių paiešką EBSCO Search Ultimate, Science Direct ir Web of Science duomenų bazėse. Buvo rasti 212 mokslinių straipsnių, iš kurių tinkami ir į galutinę analizę buvo įtraukti 12.

Rezultatai. Sisteminėje literatūros analizėje buvo analizuoti moksliniai straipsniai publikuoti 2013 – 2023 metais. Dažniausiai naudojamas tyrimo dizainas – skerspjūvio ($n = 9$). Net 5 analizuoti straipsniai atskleidė, jog ryšys tarp darbo ir namų segmentacijos ir darbo-šeimos praturtinimo yra statistiškai nereikšmingas. Kiti tyrimai atskleidė nevienareikšmiškus rezultatus. Trys tyrimai atskleidė, jog darbo ir namų segmentacija veikia kaip moderatorius.

Diskusija. Sisteminė literatūros analizė atskleidė nevienareikšmiškus rezultatus tarp darbo ir namų segmentacijos ir darbo-šeimos praturtinimo. Nors dalis tyrimų rezultatų atskleidžia, jog ryšys tarp darbo ir namų segmentacijos ir darbo-šeimos praturtinimo yra teigiamas, tačiau kiti tyrimai atskleidžia, jog šis ryšys yra statistiškai nereikšmingas. Dalis tyrimų atskleidžia, jog darbo ir namų segmentacija yra svarbus moderatorius darbo-šeimos sąveikos tyrimuose, todėl ateityje rekomenduojama šį kintamąjį įtraukti į darbo-šeimos sąveikos tyrimus.

Raktiniai žodžiai: darbo-šeimos praturtinimas; darbo ir namų segmentacija; sisteminė literatūros analizė.

STIGMATIZUOJANČIŲ VAIZDO ĮRAŠŲ ĮTAKA NUOSTATOMS APIE ANTSVORĮ AR NUTUKIMĄ TURINČIUS ASMENIS

Justinas Zokas

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Statistiniai tyrimai rodo, kad pasaulyje, įskaitant Lietuvoje, KMI rodikliai auga (Eurostat, 2019; PSO, 2021). Tuo pačiu metu internete sparčiai plinta vaizdo įrašai, kuriuose palaikoma stigma apie antsvorį ar nutukimą turinčius asmenis (toliau ANTA). Socialinių medijų algoritmai prisideda prie nuomonės formavimo, todėl net netyčinis susidūrimas su diskriminaciniu turiniu gali skatinti latentinius nuostatų pokyčius (Clark et al., 2021; Yesilada & Lewandowsky, 2022). Taigi ypatingai svarbu suprasti, kiek įtakos medijos daro socialinėms nuostatomis. Šio tyrimo tikslas yra nustatyti stigmatizuojančių vaizdo įrašų poveikį nuostatomis apie ANTA.

Metodika. Patogiaja atranka surinkta 20 asmenų (8 vyrai, 12 moterų), amžius: $M(SD) = 22,5(1,76)$. Pasitelkta dviejų grupių potestavimo schema – tiriamieji atsitiktinai suskirstyti į eksperimentinę ir kontrolinę grupes. Eksperimentinė grupė ($n = 11$) stebėjo sigma vyrų internetinės subkultūros vaizdo įrašus, kuriuose eksplicitiškai pasisakoma prieš ANTA. Suminis žiūrėjimo laikas–17 min. Kontrolinei grupei buvo rodomas bereikšmis 7 min. filmuko segmentas, nesusijęs su ANTA. Grupės identiškai supažindintos su eiga, bet tikrasis tikslas neatskleistas, siekiant sumažinti atsakymų korekciją. Po peržiūros, atlikta modifikuota traukinio problemos procedūra (Thomson, 1985). Siekta įvertinti, kurie veikėjai paaukojami įvairiose situacijose, kai reikalaujama priverstinio atsako. Užduotis pristatyta kaip distraktorė, skirta nukreipti dėmesį. Po atlikimo, tiriamiesiems buvo atskleistas tikslas, primintos dalyvavimo tyrime teisės. Galiausiai, dalyviai atsakė į demografinius klausimus bei žodinius klausimus apie ANTA.

Rezultatai ir rezultatų aptarimas. Pritaikius t-testą nepriklausomoms imtims, rastas statistiškai reikšmingas rezultatas tarp eksperimentinės ir kontrolinės grupės sprendimų įverčių ($p = 0,001$; $t = -3,75$; $df = 18$; $M_k = 8,22$; $M_e = 14,09$). Aukštesni balai indikuoja trumpalaikės stigmatizuojančios medžiagos poveikį sprendimų priėmimui apie ANTA. Pastebėta nekongruencija tarp išsakytų minčių ir elgesio (ypač eksperimentinėje grupėje), nors ryšys nebuvo statistiškai reikšmingas ($p = 0,23$). Tyrimas prisideda prie polemikos apie jaunų žmonių internetinio turinio vartojimą ir jo galimą poveikį nuostatų formavimesi.

Išvados. Vaizdo medžiaga, nukreipta prieš ANTA, stiprino diskriminuojančias nuostatas, kurios savo ruožtu paveikė sprendimų priėmimą. Labiau paveiktos buvo elgesiu, o ne žodžiu, išreikštos nuostatos.

Raktiniai žodžiai: internetas, antsvoris, nutukimas, diskriminacija, stigma.

PRARASTI METAI, ATRASTAS AŠ: KOKYBINIS TYRIMAS APIE ABITURIENTŲ LAISVŲ NUO STUDIJŲ METŲ PASIRINKIMO PATYRIMĄ

Lukrecija Žuromskaitė, Greta Kaluževičiūtė-Moreton

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Šiame darbe gilinamasi į abiturientų, pasirinkusių laisvus nuo studijų metus, laukimo patirtį: patiriamus jausmus, keliamus lūkesčius bei aplinkinių įtaką. Tyrime dalyvavo 6 Lietuvos mokyklų 12 klasės moksleiviai iš skirtingų miestų, atsiliepę į kvietimą dalyvauti tyrime,

paskelbtą internete. Jų amžius nuo 18 iki 19 metų, dauguma (5 iš 6) – moteriškos giminės. Atliktas kokybinis tyrimas, laikantis konstruktyvistinės filosofinės paradigmos, atliekant refleksyviąją teminę analizę. Tyrimo metu atlikti šeši interviu transkribuoti, koduoti bei išskirtos potėmės ir temos. Rasta, kad laukdami laisvų nuo studijų metų abiturientai jaučia atsakomybę prieš save ir kitus, džiaugsmą dėl turimų lūkesčių artėjantiems metams bei įvardija palaikymo svarbą. Jaunuoliai atsakomybę prieš save jaučia dėl finansų, laisvų nuo 2 studijų metų planavimo ir to plano laikymosi, paskutinių metų mokykloje derinimo su laisvų nuo studijų metų planavimu, o prieš kitus atsakomybė kyla dėl kaltės jausmo. Abiturientams laukimas džiugus, nes tikimasi savęs atradimo, lengvo, be rūpesčių laiko, kuris dažnai matomas idealizuotai. Tyrimo dalyviai įvardija palaikymo svarbą: kylančią iš vidaus bei sulaukiamą iš išorės. Šis tyrimas atskleidžia iki šiol mažai pasaulyje, o ypač Lietuvoje, tyrinėjamų abiturientų laisvų nuo studijų metų laukimo patirtį ir parodo ne tik malonius, bet ir sudėtingus išgyvenimus.

Raktiniai žodžiai: laisvi nuo studijų metai, abiturientai, savęs paieškos, mokyklos baigimas, kokybinis tyrimas.

PREMENSTRUAL SYNDROME LEADS TO LOW QUALITY OF LIFE AMONG UNIVERSITY STUDENTS

Mishal Mehmood

International Islamic university, Islamabad

Introduction: Premenstrual syndrome (PMS) is a prevalent health issue significantly impacting quality of female life, especially in reference to academic settings. Negligence of PMS symptoms increases its severity and impacts the quality of life among students (Bilir et al., 2020). PMS among female students affects their well-being by negatively impacting behavior and interfering with their routine (Al-Sharani et al., 2021).

Aim: The current study aimed to explore diverse repercussions of PMS regarding multiple domains of life. By exploring the convergence of PMS and quality of life (QOL), this study aimed to ascertain explicit challenges confronted by female students during their menstrual cycle. By precisely elucidating the disruption in physical, social, environmental, and psychological well-being, the study intended to offer actionable insight that enlightens intended interventions and coping mechanisms. The purpose of the study was to evaluate the implications of premenstrual symptoms on quality of life among young female students.

Methods: A quantitative research method was employed using a correlational research design. A sample of 250 female university students aged 18-24 ($M=21.07$, $SD=1.73$) was derived. A premenstrual syndrome questionnaire (PMSQ) was developed to evaluate the multifaceted impact of premenstrual symptoms on various facets of life quality. The collected data underwent statistical analysis using the SPSS software to derive conclusive results. PMSQ and the World Health Organization Quality of Life (WHOQOL-BREF), having Cronbach alpha reliability of 0.80 and 0.85, respectively, were employed for the measurement of the study variables.

Results: Findings indicated premenstrual syndrome is negatively correlated with quality of life. The overall quality of life, physical health domain, psychological domain, social relationship domain and environmental domain were also significantly predicted by PMS.

Discussion: Premenstrual syndrome is found frequently among females, and their quality of life is affected tremendously by it, particularly their psychological health. Grasping the effect of PMS carries significant implications in improving overall wellness and cultivating a more comprehensive approach regarding women's health in a pedagogical setting. While counselling young female adults about long-term management, clinical practitioners should stay conscious of the high intra-individual variability of premenstrual syndrome.

Keywords: premenstrual syndrome, quality of life, female university students, Pakistani students.

THE RELATION BETWEEN THE RESILIENCE OF FAMILY MEMBERS OF PATIENTS WITH SCHIZOPHRENIA, SYMPTOMS OF DEPRESSION, AND INTERNALIZED STIGMA

Annija Upmace

University of Latvia, Faculty of Education Sciences and Psychology, Psychology department

Schizophrenia is a profoundly challenging mental illness impacting not just the patient, but also their family. This illness affects up to 1.9% of the population (Behrouian et al., 2020). Support received from the patient's family is crucial to a favorable course of the illness (Rus-Calafell et al., 2015). Relatives of individuals with schizophrenia, especially women, often feel depressed, anxious, and stressed while caring for the patient (Cabral et al., 2014). This study aims to investigate the connections between resilience, depression symptoms, and internalized stigma among relatives of schizophrenia patients. To the best of the author's knowledge, there is no existing research that has explored all three of these aspects simultaneously.

The sample consisted of 48 respondents who anonymously shared their experiences via an online questionnaire. Ages ranged from 22 to 69 years, with an average of 49.4 years. The sample consisted predominantly of females (97.9%), with both Latvian (27.1%) and English speakers (72.9%) represented.

Statistical analysis revealed significant negative correlations between overall resilience and depression ($r_s = -0.60, p < 0.01$), anxiety ($r_s = -0.32, p < 0.05$), and stress indicators ($r_s = -0.49, p < 0.01$).

A statistically significant, negative, weak association was observed between internalized stigma and resilience ($r_s = -0.34, p < 0.05$), while a significant positive correlation emerged between depression characteristics and internalized stigma (depression: $r_s = 0.51, p < 0.01$; anxiety: $r_s = 0.40, p < 0.01$; stress: $r_s = 0.40, p < 0.01$).

The results indicate that greater resilience in relatives of schizophrenia patients is associated with lower levels of depression, anxiety, stress, and internalized stigma. This underscores the importance of addressing depression symptoms and building resilience to alleviate these challenges, as this has the potential to improve the overall quality of life for both caregivers and patients. However, further research is needed to establish causality and develop targeted interventions to support the mental well-being of patients' relatives.

Keywords: Schizophrenia, family, resilience, internalized stigma, depression.

Šių laikų žmogus. XXI-oji Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija / [sudarė Rita Jakštienė, Greta Guogaitė, Dovilė Mikučionytė]. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2024. 53 psl.

<https://doi.org/10.15388/Proceedings.2024.43>

ISBN 978-609-07-1047-0 (Leidinio forma: Elektroninis - PDF)

Santraukų rinkinyje pristatomos XXI-osios Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencijos „Šių laikų žmogus“ pranešimų santraukos. Konferencija vyko 2024 m. gegužės 10 d. Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete.

The collection of abstracts presents the summaries of the presentations of the 21st Conference of Junior Scientists in Psychology "A Person of Our Times". The conference was held in May, 2024, at Vilnius University, Faculty of Philosophy.

Šių laikų žmogus | A Person of Our Times

XXI-oji Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija | 21st Conference of Junior researchers
in Psychology

Recenzuotas konferencijos pranešimų santraukų leidinys | Peer-reviewed Conference
Abstract Book

Sudarė ir redagavo | Editors

Rita Jakštienė, Greta Guogaitė, Dovilė Mikučionytė

Dizainas | Design

Agnietė Kairytė, Rūta Macijauskaitė ir Silvija Žukaitė

Už pranešimų turinį atsako autoriai | Authors are responsible for the abstracts content

Išleido Vilniaus universiteto leidykla

Saulėtekio al. 9, LT-10222, Vilnius

El. paštas: info@leidykla.vu.lt

www.leidykla.vu.lt

Knygos internete knygynas.vu.lt

Mokslo periodikos žurnalai zurnalai.vu.lt

JMPK

JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ
PSICHOLOGŲ KONFERENCIJA

www.jmpk.fsf.vu.lt
